
Hoogbegaafde jongeren online

Exploratief onderzoek naar de relatie tussen online sociale handelingen en de offline sociale context

“Ik denk niet dat ik echt redenen heb om er geen te hebben, ik heb niet echt een reden gevonden om er wel één te hebben (een Facebookaccount)”

“Skype is een betere versie van Facebook”

“What’s up, ik wil het gewoon weten”

Patrice Kauw, 349793

8 augustus 2013

Afstudeerscriptie masterstudie 'Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid'

Erasmus Universiteit, Faculteit Sociologie

Scriptiebegeleider: dr. D.W.J. (Dennis) Broeders

Tweede beoordelaar: dr. W. (Willem) de Koster

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	6
1.1	Facebook	9
2	Theoretische verkenning.....	10
2.1	De hoogbegaafde jongere	10
2.1.1	Sociaal netwerk van hoogbegaafde jongeren; peergroups en vrienden	10
2.1.2	Sociale dominante kenmerken van hoogbegaafde jongeren	11
2.2	Offline = online	13
2.3	Online sociale handelingen van hoogbegaafde jongeren	13
2.4	Probleemstelling en attenderende begrippen	14
3	Onderzoeksopzet.....	15
3.1	Methode van onderzoek	15
3.2	Onderzoeksgroep	15
3.3	Wetenschappelijke relevantie.....	16
3.4	Dataverzameling, uitvoering, uitwerking en kanttekening op de interviews	16
3.4.1	Dataverzameling.....	16
3.4.2	Uitvoering van de interviews.....	16
3.4.3	Uitwerking van de interviews.....	16
3.4.4	Beperkingen en kanttekeningen bij het onderzoek	16
4	Resultaten	18
4.1	Inleiding	18
4.2	Offline context.....	20
4.2.1	HB-onderwijs	20
4.2.2	Sociaal netwerk	20
4.2.3	Sociale dominante kenmerken.....	22
4.3	Online context	23
4.3.1	Facebook	23
4.3.2	Skype	27
4.3.3	Online sociaal leven.....	29
5	Resultaten, conclusie en discussie	30
5.1	Beknopte samenvatting resultaten	30
5.2	Conclusie en discussie	32

6	Bronvermelding.....	34
7	Bijlagen	37
7.1	Attenderende begrippen - achtergrondinformatie.....	37
7.2	Overzicht resultaten.....	45

Tabellen

Tabel 1	Indeling categorieën A en B	19
Tabel 2	Basisschool en hb-onderwijs.....	37
Tabel 3	Sociaal netwerk; vrienden en peers.....	38
Tabel 4	Sociale dominante kenmerken	39
Tabel 5	Facebook	40
Tabel 6	Sociaal netwerk op Facebook.....	42
Tabel 7	Skype	43
Tabel 8	Online sociaal leven	44
Tabel 9	Overzicht resultaten.....	45

Voorwoord

Het is zover; mijn masterscriptie is gereed. Het is tijd om mijn tweede ‘studentenleven’ af te sluiten. Net als een groot aantal van mijn respondenten hecht ik zeer veel waarde aan een goed ‘offline sociaal leven’, door sommigen ook wel het ‘echte leven’ genoemd. Het is tijd om dat weer nieuw leven in de blazen. Mijn grote voorkeur voor het offline leven en de daarmee gepaard gaande verbazing over het continue online zijn van jongeren, evenals mijn interesse voor hoogbegaafde jongeren, zijn voor mij aanleiding geweest om mij hier verder in te verdiepen. In de inleiding ga ik in op de wetenschappelijke relevantie van mijn onderzoek.

Tijdens het uitvoeren van dit onderzoek en het schrijven mijn scriptie heb ik veel geleerd. Zo zal ik me Dennis Broeders herinneren als iemand die mij de kunst van het weglaten heeft bijgebracht. Zijn motto luidt; “kill your darlings”. Ik kan met recht zeggen dat ik er een aantal heb ‘omgebracht’... Willem de Koster liet mij inzien dat ik in eerste instantie geneigd was in de valkuil te trappen waar vele anderen ook intrappen; ik liet mij leiden door een aanname (De Koster, 2010). In geval van mijn onderzoek betrof het de context van het hoogbegaafden-onderwijs. Ik ging er vanuit dat dit voor hoogbegaafde jongeren een vertrouwde omgeving zou bieden. Echter, ik zou deze context moeten bevragen, met als gevolg dat mogelijke empirische variatie aangetroffen kon worden. Nu, aan het eind van het onderzoek, lijkt dat niet meer dan logisch.

Mijn studie, met deze scriptie als sluitstuk, had ik niet kunnen afronden als ik niet een beroep had kunnen doen op velen om mij heen. Allereerst wil ik Lars en de meiden, Maike en Evelien, bedanken voor hun steun en geduld de afgelopen jaren. De briefjes en tekeningen die Maike en Evelien mij in de tussentijd gaven zijn talrijk en de teksten varieerden van ‘mam, stop met studeren’, tot ‘goed gedaan mama. Ik ben trots’. Ook mijn ouders zijn vaak bijgesprongen, zodat ik mijn studieactiviteiten niet hoefde te onderbreken. Bedankt! Verder wil ik natuurlijk Dennis bedanken voor zijn begeleiding gedurende het afgelopen jaar en Willem voor zijn inzet als tweede beoordelaar. Uiteraard had dit onderzoek niet tot stand kunnen komen als dhr. Frank Rouwendal geen toestemming had gegeven om hoogbegaafde leerlingen te mogen interviewen. Ik wil zowel hem als de leerlingen zelf bedanken voor hun tijd en medewerking. En verder ben ik dank verschuldigd aan mijn lieve vrienden, die af en toe zorgden voor gezellige relaxmomenten en voor hun woorden van steun. Zoals gezegd, het wordt tijd mijn offline sociale leven weer op te pakken en dat ga ik dan ook doen. Bedankt!

1 Inleiding

In huidige samenleving speelt het sociale leven van jongeren zich zowel offline als online af. Zij worden gekenmerkt als 'Net Generers'; een generatie die overal en altijd online is (Tapscott, 2009:2). Het onderscheid tussen offline en online leven wordt door hen vaak niet eens meer gemaakt (Hermes, Naber & Dieleman, 2012; Turkle, 2011; Tapscott 2009; boyd, 2007). De online sociale handelingen van de jongeren vinden voornamelijk plaats via diverse sociale netwerksites, waarbij het gebruik van Facebook onder jongeren zeer populair is.

Het feit dat de jongeren nauwelijks meer onderscheid maken tussen online en offline sociaal leven, houdt niet in dat onderzoek naar dit sociale leven ook al grotendeels gericht is op deze relatie. De Koster (2010) geeft met betrekking tot internetstudies aan dat er lange tijd geen oog is geweest voor de interactie tussen de online en offline context. Met de opkomst van internet en sociale netwerksites zijn studies in eerste instantie vooral gericht geweest op online handelingen, zonder daarbij een verband te leggen met de offline context. Het internet is veelal als een op zichzelf staand medium onderzocht met een eigen dynamiek die zich daarbinnen afspeelt. Dat de aandacht voor de verwevenheid tussen online en offline sociaal leven sinds kort terrein wint, mag duidelijk zijn als je nagaat dat vele auteurs aangeven (één van) de eerste(n) te zijn die hierop ingaan. Zo hebben Bayraktar en Amca (2012) de relaties tussen activiteiten in de virtuele en de 'werkelijke wereld' onderzocht en stelden vast dat er, naar hun weten, geen studie was waarin deze offline – online relatie werd onderzocht. Ook Grieve, Indian, Witteveen, Tolan & Marrington (2013) geven aan dat er nog weinig onderzoek voorhanden is over offline verbondenheid als gevolg van gebruik van Facebook; een studie die zij vervolgens wel uitvoerden.

Studies en discussies op gebied van de relatie tussen offline en online sociaal leven zijn onder andere gericht op vriendschappen, (virtuele) gemeenschappen en omgang met (on)bekenden. En niet iedere onderzoeker is daarbij van mening dat de sociale verbondenheid die zich offline afspeelt zich ook online voortzet. Zo levert het onderzoek van Grieve et al. (2013) de bevinding op dat het sociale leven op Facebook losstaat van dat van het offline sociale leven. Op Facebook worden vriendschappen gesloten die de respondent een alternatieve sociale uitweg biedt. Het is, naar mijn mening, dan wel de vraag of dit werkelijk losstaat van het offline leven; het zoeken naar een online sociale uitweg kan meest waarschijnlijk door een offline context verklaard worden. Het onderzoek wijst echter wel uit dat de vriendschappen op Facebook losstaan van offline vriendschappen. Turkle (2011) geeft aan dat online sociale handelingen ten koste gaan van offline communicatie en offline vriendschappen. Volgens haar leven we in een cultuur waarin we teveel afgeleid worden door mogelijkheden die onder andere de mobiele telefoon biedt. Turkle geeft daarbij tevens aan dat het vooral jongeren zijn die constant geneigd zijn hun mobiele telefoon te checken op binnenkomende berichten en dergelijke en daarbij nog nauwelijks oog hebben voor de offline omgeving. Tegenover deze bevinding van Turkle staat dat er diverse onderzoekers zijn die juist aangeven dat online communicatie de offline vriendschappen onder jongeren verbeteren (Subrahmanyam, Reich, Waechter & Espinoza, 2008; Valkenburg & Peter, 2007).

Ook boyd (2007, 2008) heeft de online – offline interactie centraal gesteld in haar 2,5 jaar durende studie. Zij bracht hierin de online en offline activiteiten van jongeren in beeld, onderzocht hoe sociale netwerksites onderdeel uitmaakten van hun leven en hoe dit op zijn beurt het offline leven beïnvloedde. Haar bevindingen waren dat participatie door tieners op sociale netwerken voortkomt vanuit hun wens om te socialiseren met 'peers' (2007:3)¹. Hun online sociale handelingen zijn bedoeld om 'erbij te horen' en 'cool' te zijn in de ogen van hun peergroup. Ze participeren online

¹ Het onderzoek van Boyd richtte zich op de activiteiten van jongeren (14-18 jaar) op MySpace

vooral om hun vriendschappen te onderhouden en voor entertainment. De Nationale Academie voor Media & Maatschappij bracht een onderzoek uit² waarin is aangegeven dat jongeren 24/7 online actief willen zijn uit angst iets te missen van wat er zich binnen hun peergroup afspeelt en dat zij bang zijn buitengesloten te raken. Overigens hoeft de inhoud van deze online communicatie niet per se van 'echte' inhoud voorzien te zijn; veel berichten gaan 'nergens over' (Van Dijk, s.a. in van Osch & van Zijl, 2011; Thelwall, 2008), maar dat neemt niet weg dat het niet waardevol is voor de jongeren. Volgens boyd (2007) wijkt de online participatie van jongeren nauwelijks af van hun offline peercultuur: tieners zijn online vooral verbonden met bekenden met wie ze dus zowel online als offline socialiseren. Omdat ze zich door hun peergroup bekeken voelen, zijn hun gedragingen offline en online zo goed als gelijk. Deze bevinding wordt ook in diverse andere onderzoeken aangetoond (Ross et al., 2009, Pempek et al., 2009, Lampe et al., 2007, Lampe et al., 2006 in Zywica, & Danowski, 2008).

Bovengenoemde bevinding dat jongeren online grotendeels gelijk handelen als offline is breed gedragen. Ook is reeds aangegeven dat er een relatie lijkt te zijn tussen de online sociale handelingen met de offline context, en dat het daarom belangrijk is de online context niet separaat van de offline context te bestuderen. Tevens kan uit eerder genoemde onderzoeken opgemaakt worden dat jongeren online vooral 'zichzelf zijn' en dat zij met elkaar verbonden zijn om 'cool' te zijn, erbij te horen en niets willen missen uit hun directe leefomgeving. De vraag is of er specifieke groepen jongeren zijn voor wie dit anders werkt, zoals voor hoogbegaafde jongeren. Zijn zij online ook gelijk aan degene die zij offline zijn? En zijn hun online sociale handelingen verschillend als hun offline sociale context verschillend is? De offline context van jongeren wordt grotendeels beïnvloed door hun peergroups (Hermes et al., 2012; boyd, 2007). Wat als hoogbegaafde jongeren offline vooral met elkaar omgaan; zie je dit dan terug in hun online handelingen? Zijn zij dan ook online vooral met elkaar verbonden en welke sociale handelingen voeren zij dan uit? Gezien enkele van hun dominante sociale kenmerken is het bijvoorbeeld te verwachten dat hun online sociale handelingen op een sociale netwerksite als Facebook niet zozeer in lijn liggen met de bevindingen van Van Dijk (Van Dijk, s.a. in van Osch & van Zijl, 2011) en Thelwall (2008), maar dat hun berichten, gezien hun rationele instelling (Kieboom, 2007), veel meer functioneel van aard zullen zijn. De vraag is ook of dit anders is voor hoogbegaafde jongeren die offline veel met niet-hoogbegaafde jongeren omgaan. Ofwel, op welke wijze is de sociale offline context van hoogbegaafde jongeren van invloed op hun online sociale handelingen en hoe kan dit begrepen worden vanuit die offline context? Door deze vragen te beantwoorden wil ik met deze studie eveneens bijdragen aan inzicht in de relatie tussen offline en online sociale handelingen en wel door te onderzoeken of, en zo ja, hoe de online sociale handelingen van hoogbegaafde jongeren te begrijpen zijn vanuit hun offline context. *"It is important to remember that when individuals log on they do so as real people in actual locations for specific purposes; the meaning of the internet is thus partly the product of social context"* (Mc.Lelland, 2002:388 in De Koster, 2012:13).

De keuze voor deze specifieke groep komt allereerst voort uit een persoonlijke interesse, maar is bovenal bepaald door het feit dat dit een groep is waar nog niet veel theoretisch en empirisch gefundeerd onderzoek naar gedaan is en waar in de samenleving steeds meer aandacht voor komt³ (Mönks en Ypenburg, 2011:8-9). Om hun sociale online handelingen te kunnen onderzoeken richt ik

² Jongeren lijden aan Social Media Stress (SMS); Jongeren in de greep van de Sociale Media Onderzoekrapportage door Nationale Academie voor Media & Maatschappij, mei 2012. Geraadpleegd op 12 juni 2012 via: http://www.vosabb.nl/uploads/media/Sociale_media_en_stress.pdf

³ Sinds 2000 is de term 'hoogbegaafdheid' meer bekend geraakt, hetgeen niet wil zeggen dat daarmee alle 'ins' en 'outs' bekend zijn (Mönks & Ypenburg, 2011). Hetgeen vooral te terug te vinden is in de literatuur, heeft voornamelijk betrekking op het onderwijs- en opvoedingsaspect. Er wordt relatief veel geschreven en onderzocht op het aandachtsterrein van de interactie van school en gezin met de hoogbegaafden. Onderzoek betreffende ontwikkelingspsychologische onderwerpen neemt circa 5% van het onderzoek naar hoogbegaafdheid in (D'hondt & Van Rossen, 2012, p. 165).

me op de wijze waarop zij gebruik maken van Facebook. Redenen⁴ hiervoor zijn onder andere dat deze netwerksite een veel gebruikt sociaal medium is onder jongeren in Nederland en hierop online sociale handelingen verricht kunnen worden. Om de offline context in kaart te brengen heb ik allereerst gekozen voor een setting waarin de hoogbegaafde leerlingen zich onder elkaar bevinden. Op het Rijswijks Lyceum wordt specifiek hoogbegaafden-onderwijs (hb-onderwijs) aangeboden. De hoogbegaafde leerlingen uit de eerste drie leerjaren bevinden zich daar alleen onder elkaar in de klas. Naast het feit dat er hier sprake is van hoogbegaafdheid op intellectueel gebied⁵, bezitten de leerlingen ook vaardigheden die sociaal functioneren mogelijk maken⁶. Theoretisch gezien lijkt dit de meeste ideale setting te zijn voor hoogbegaafde jongeren om in sociaal opzicht 'hoogbegaafd' te handelen. In de theoretische verkenning ga ik hier verder op in. Op het Rijswijks Lyceum heb ik tien leerlingen uit het tweede leerjaar en tien leerlingen uit het derde leerjaar geïnterviewd, in de leeftijd van elf tot en met vijftien.

De offline context van mijn onderzoek wordt, naast de zojuist genoemde hoogbegaafden-setting en sociale kenmerken van de jongeren, ook bepaald door een derde factor die van invloed kan zijn op de wijze waarop de hoogbegaafde jongeren online sociale handelingen verrichten. Dit betreft hun sociale netwerk, dat in de puberjaren voornamelijk wordt beïnvloed door hun peergroups (Hermes et al., 2012; boyd, 2007).

Om het onderzoek vorm te geven heb ik allereerst gebruik gemaakt van literatuuronderzoek. Daarnaast initieerde ik een expertinterview met een mentor van het hb-onderwijs⁷. Hij bevestigde het gebruik van Facebook onder hoogbegaafde jongeren. In de volgende paragraaf ga ik verder in op Facebook. Hoofdstuk twee behandelt de theoretische verkenning. Aangezien dit onderzoek exploratief van aard is, stel ik aan het eind van hoofdstuk twee, op basis van de theoretische verkenning, attenderende begrippen vast. Dit zijn het hb-onderwijs, het sociale netwerk van hoogbegaafde jongeren en de volgende sociale dominante kenmerken: belevingswereld, interesses, functionaliteit, rationaliteit en nut. Deze begrippen geven richting aan het onderzoek (Wester, 1987 in Braster, 2000; Strauss & Corbin, 1998); ze geven *'directions along which to look'* (Blumer, 1969:148). In een exploratief onderzoek is het mogelijk dat gedurende de diepte-interviews blijkt dat het relevant lijkt te zijn nieuwe onderwerpen toe te voegen aan deze attenderende begrippen, of om ze te wijzigen. Deze ruimte heb ik ook genomen. In geval van mijn onderzoek, waarin ik vooral op zoek ben naar de relatie tussen online sociale handelingen met de offline context, heb ik voor Facebook gekozen als afkadering. Skype bleek echter een online medium waarop deze relatie sterker aanwezig was. Dat is dan ook de reden dat ik, gedurende het onderzoek, niet alleen naar de handelingen op Facebook heb gevraagd, maar ook naar die op Skype. In hoofdstuk drie wordt de onderzoeksopzet toegelicht. En in hoofdstuk vier zijn de resultaten van de interviews aan de hand van de attenderende begrippen uitgewerkt. Tenslotte zijn de conclusie en discussie in hoofdstuk vijf beschreven, die ik beëindig met enkele aanbevelingen.

⁴ In § 2.1 zijn overige redenen beschreven.

⁵ Het Rijswijks Lyceum hanteert een aannamebeleid waarbij het IQ van de leerlingen voor het hoogbegaafdenonderwijs 130 of hoger dient te zijn. http://www.rijswijkslyceum.nl/dit_schooljaar/hoogbegaafdenonderwijs/toelatingseisen_leonardo. Geraadpleegd op 21 februari 2013.

⁶ Eén van de toelatingseisen van het Rijswijks Lyceum ten aanzien van het hoogbegaafdenonderwijs is dat de jongeren kunnen functioneren in klassenverband http://www.rijswijkslyceum.nl/dit_schooljaar/hoogbegaafdenonderwijs/toelatingseisen_leonardo. Geraadpleegd op 21 februari 2013.

⁷ Mentor van hb-onderwijs van het Aloysiuscollege in Den Haag, 12 juni 2012

1.1 Facebook

Om het online sociale leven van hoogbegaafde jongeren te onderzoeken focus ik me op de sociale netwerksite Facebook. De redenen hiertoe zijn als volgt. Het gebruik van deze sociale netwerksite onder jongeren is groot te noemen; het is naast Hyves de meest gebruikte sociale netwerksite onder jongeren (Gillebaard & Jager, 2011). In 2010 maakte 83% van de Nederlandse jongeren uit de eerste twee klassen van het voortgezet onderwijs gebruik van Facebook (Rooij, Van Schoenmakers & Van de Mheen, 2011⁸). Dit zijn jongeren in de leeftijd van twaalf tot en met veertien jaar en komt grotendeels overeen met de leeftijd van de door mij geïnterviewde respondenten. Eén van de kernelementen van Facebook is het onderhouden van vriendschappen, waardoor de sociale component van online handelingen te onderzoeken is. Tenslotte heeft een oriënterend expertgesprek met een mentor van het hb-onderwijs de doorslag gegeven voor de keuze voor Facebook. Hij gaf aan dat Facebook dé sociale netwerksite is waarop de hoogbegaafde jongeren elkaar treffen.

Facebook is opgericht in februari 2004. Op deze netwerksite spelen zich miljoenen sociale interacties per dag af (Wilson, Gosling & Graham, 2012). Facebook bestaat uit een aantal profielpagina's die met elkaar verbonden zijn en biedt de gebruikers de mogelijkheid om op zichzelf gerichte informatie te plaatsen op een individuele profielpagina, zich te verbinden met "vrienden" door middel van een link en om te interacteren met anderen (Buffardi & Campbell, 2008, Tufekci, 2008 in Wilson et al., 2012). Vooral deze laatste twee handelingen zijn van belang voor dit onderzoek.

Voor het 'interacteren met anderen' biedt Facebook een breed palet aan mogelijkheden, namelijk het plaatsen van en reageren op statusupdates, chatten, sturen van privé berichten, het plaatsen en reageren op foto's, het plaatsen van likes en poken. Door middel van het plaatsen van berichten op het prikbord, kunnen degenen aan wie de gebruiker zijn profiel heeft opengesteld op de hoogte blijven van (delen van) het leven van de gebruiker (Hop & Delver, 2012); dit zijn de zogenaamde statusupdates. Daarnaast is het mogelijk om privéberichten te sturen aan of te chatten met een individu of specifiek 'aangemaakte' groep (Grimmelmann, 2009 in Wilson et al., 2012). Andere mogelijkheden die Facebook biedt zijn het plaatsen van foto's (Fletcher, 2010, Lewis et al., 2008 in Wilson et al., 2012) en gebruik maken van 'likes' en poken. Door middel van 'poken', zeg je 'hoi' tegen een vriend(in), zonder dat er verdere inhoud toegevoegd wordt aan het bericht. Een andere snelle en makkelijke wijze van sociale interactie is door middel van een 'like' laten weten dat jou iets bevalt. Vaak betreft dit een foto of ervaring.

⁸ Er zijn circa 4.000 vragenlijsten ingevuld door leerlingen uit de eerste twee klassen van het voortgezet onderwijs. Het betreft een longitudinaal onderzoek van 2006 t/m 2010. Volgens IVO zijn alle percentages in de door hun uitgegeven factsheet representatief voor alle Nederlandse jongeren. Hiertoe zijn de data statistisch gewogen op basis van sekse, etniciteit, opleidingsniveau en leerjaar (leeftijd).

2 Theoretische verkenning

Het onderzoek zoals ik dat heb uitgevoerd, maakt deel uit van de zogenaamde ‘micro-sociology’ (Macionis & Plummer, 2008:192). Het draagt bij aan het begrijpen van het alledaagse leven dat vorm gegeven wordt door sociale interacties. Ik spreek hierbij over sociale handelingen omdat handelingen ‘beweegredenen’ kennen als motivator. Deze handelingen kunnen per jongere verschillend zijn omdat zij voortkomen uit verschillende ervaringen en verschillende settings (Weick, 1995).

Ik start de theoretische verkenning met ‘de⁹’ hoogbegaafde jongere. Vervolgens bespreek ik de offline context, waarin het sociale netwerk van de jongere en de dominante sociale kenmerken centraal staan. Om te komen tot de probleemstelling volgt er een stukje theorie over ‘offline = online’ en ga ik kort in op mogelijke online sociale handelingen van hoogbegaafde jongeren.

In de theoretische verkenning staan enkele begrippen centraal. Ik geef op voorhand aan wat ik hieronder versta.

Jongeren: In dit onderzoek richt ik mij op de ‘jonge schoolgaande jongere’, in de leeftijd van elf tot en met vijftien.

Peergroups / vrienden: Aangezien het voor dit onderzoek niet relevant is een onderscheid aan te brengen tussen vrienden en peergroups gebruik ik deze termen door elkaar. Ik versta hieronder groepen met wie interesses, loyaliteiten en ervaringen gedeeld worden (Macionis & Plummer, 2008:162)

Sociale handelingen: verrichtingen die een interactie tussen minimaal twee individuen inhouden.

2.1 De hoogbegaafde jongere

Hoogbegaafdheid wordt in eerste instantie in verband gebracht met een hoge intelligentie. Echter, het heeft niet alleen te maken met het IQ van een persoon. De Amerikaanse psycholoog Gardner geeft zelfs aan dat intelligentie op zichzelf niet bestaat, maar dat het, afhankelijk van het feit of het in een cultuur een maatschappelijke functie heeft, wel of niet ‘aanwezig’ is (Mönks & Ypenburg, 1995:24). Een persoon kan pas hoogbegaafd gedrag vertonen als het voldoet aan drie persoonlijkheidskenmerken in combinatie met omgevingsfactoren. Onder de persoonlijkheidskenmerken worden hoge intellectuele capaciteiten, creativiteit en motivatie verstaan (Mönks & Ypenburg, 2011:18). En onder omgevingsfactoren interactie met school, gezin en vrienden. De interactie met school, gezin en vrienden wordt later in deze theoretische verkenning aangegeven als het ‘sociale netwerk’ van jongeren (zie § 2.2.1). Mönks en Ypenburg (1995; 2011) benoemen deze interactie, in lijn met de eerder genoemde bevinding van psycholoog Gardner, omdat het voor hoogbegaafden niet vanzelfsprekend is dat zij hoogbegaafd gedrag zullen vertonen. Pas wanneer zij zich prettig voelen in en begrepen door hun sociale omgeving is de kans daarop groter.

2.1.1 Sociaal netwerk van hoogbegaafde jongeren; peergroups en vrienden

Sociaal leven wordt vormgegeven door een sociaal netwerk. Macionis & Plummer (2008:162) definiëren een sociaal netwerk als een “*web of social ties that links people who identify with one another*”. Het gaat erom dat je ervaringen, interesses en loyaliteiten kunt delen met elkaar. Het sociale netwerk van jongeren bestaat voornamelijk uit hun vrienden en peergroups (Hermes et al., 2012; boyd, 2007). Daarnaast maken familie en school deel uit van dit netwerk (Hermes et al., 2012;

⁹ ‘De jongere’ bestaat niet (Hermes, e.a. 2012:11). Dat geldt ook voor ‘de hoogbegaafde jongere’ (Kieboom (2007:162)).

Bronfenbrenner, 1977:514, in Muuss, 2006). Hierbij vormen de categorieën vrienden, peergroups en school uiteraard een overlap. Zo is de tweede functie van de school deelname aan een sociale groep of sociaal verband (Dubet, 1994 in Hermes et al, 2012:135); “*Leerlingen komen vooral naar school om elkaar te ontmoeten*” (Kohnstamm, 2009:209-210).

Voor dit onderzoek beperk ik het sociale netwerk van de hoogbegaafde jongeren tot dat van vrienden en peers en laat de familie buiten beschouwing. De reden daarvoor is dat deze groepen tijdens de pubertijd steeds belangrijker worden voor jongeren; zij komen in deze periode steeds verder los te staan van hun thuissituatie en kennen omgekeerd evenredig meer betekenis toe aan vrienden en peers (Naber, 2004). De school wordt als vanzelf meegenomen in het sociale netwerk aangezien ik gekozen heb voor het hb-onderwijs als offline setting waar de respondenten zich bijna dagelijks onder elkaar bevinden.

Jongeren doen echter niet alleen vrienden op in het sociale verband dat de school biedt, maar ook in ander groepsverband, zoals tijdens het beoefenen van een sport of het bespelen van een instrument in groepsverband. Doordat zij elkaar op regelmatige basis treffen is er op grond van de socialisatietheorie (Kandel, 1986 in Muuss, 2006) sprake van een mogelijke vriendschap. De verklaring ligt in de frequentie van de interactie. Zonder dat er sprake hoeft te zijn van gelijke interesses en dergelijke, kan ook door het veelvuldig samen tijd doorbrengen een vriendschap ontstaan. Het merendeel van vriendschappen is echter te verklaren aan de hand van de selectietheorie (Kandel, 1986 in Muuss, 2006) en komt erop neer dat vrienden elkaar selecteren op basis van gedeelde interesses, waarden, persoonlijkheidskenmerken, fysieke karakteristieken, houding en gedrag.

Aangezien de peers en vrienden een belangrijk onderdeel uitmaken van het sociale leven van de jongeren, wil ik tijdens de interviews ingaan op het sociale netwerk van de respondenten. Peer- en vriendengroepen, evenals het hb-onderwijs neem ik mee als attenderende begrippen.

2.1.2 Sociale dominante kenmerken van hoogbegaafde jongeren

Naast de mogelijke invloed van peers en vrienden, wordt de offline context in mijn onderzoek ook gevormd door de sociale dominante kenmerken van de hoogbegaafde jongeren. Zoals gezegd voelen zij zich theoretisch gezien voornamelijk onder elkaar sociaal geaccepteerd. Zij herkennen elkaars belevingswereld en hoeven zich niet aan te passen (Kieboom & Hermans, 2004). In het hb-onderwijs zou er sprake “moeten” zijn van een dergelijke setting, waardoor zij zich vrij voelen ‘hoogbegaafd’ te handelen. Het is een setting waarin hun dominante sociale kenmerken tot uiting zouden moeten kunnen komen. Zoals in de vorige subparagraaf aangegeven neem ik het hb-onderwijs mee als attenderend begrip, om te verkennen of dit ook op deze wijze beleefd wordt.

2.1.2.1 Ontwikkelingsvoorsprong; andere belevingswereld, andere interesses

Doordat hoogbegaafden in hun intellectuele ontwikkeling verder zijn dan leeftijdsgenoten komen zij vaak in een andere belevingswereld terecht. Zij voelen zich regelmatig niet begrepen, missen daardoor de aansluiting met anderen met als gevolg dat zij zich terug kunnen trekken (Hoogeveen in Van der Neut, 2005). Een andere strategie is dat zij juist aansluiting zoeken bij ontwikkelingsgelijken. Dit zijn dikwijls andere hoogbegaafden (D’hondt & Van Rossen, 2012; Kieboom & Hermans, 2004).

Hoogbegaafden realiseren zich vaak al op jonge leeftijd dat ze ‘anders’ zijn dan de meeste van hun leeftijdsgenoten (Coleman & Cross, 2000 in Kieboom & Hermans, 2004; Janos et al., 1985 in Maysesless, 1993). Zij kennen een ontwikkelingsvoorsprong ten opzichte van leeftijdsgenoten. Deze voorsprong is zichtbaar in een hoge mate van motorische, sociale, artistieke en intellectuele

vaardigheden. Vaak betreft het een begaafdheid op meerdere van deze gebieden tegelijkertijd, soms gecombineerd met een bijzonder talent (Mönks & Ypenburg, 1995:18). Zo kan een hoogbegaafde op sociaal gebied heel vaardig zijn, waardoor het beredeneerd sociale situaties inschat en daar, eveneens op rationele wijze, op anticipeert. Ook Hoogeveen¹⁰ geeft aan dat de meeste intellectueel hoogbegaafden ook op sociaal gebied begaafd zijn. Echter, dit wordt niet altijd zo herkend, omdat hoogbegaafden volgens haar hierin 'afwijken van de norm' en anders reageren doordat zij verder zijn in hun ontwikkeling.

Hoogbegaafde jongeren hebben een brede interesse; zij vinden veel onderwerpen interessant en/of belangrijk (Dekker, 2002). Onbegrip over oppervlakkigheid (Mönks & Ypenburg, 2011; Kieboom & Hermans, 2004) uit zich onder andere in het nemen van afstand van populaire puberpraat zoals over liefdesrelaties, soaps en kleding. Zij zijn meer geïnteresseerd in onder andere existentiële onderwerpen (Kieboom & Hermans, 2004), houden van diepgaande gesprekken, filosoferen graag (Drent & Van Gerven, 2004) en hebben een apart gevoel voor humor (Drent & Van Gerven, 2004). Doordat zij gewend zijn kwesties vanuit diverse invalshoeken te bekijken (Mönks & Ypenburg, 2011) kunnen er oeverloze discussies ontstaan. Om hun interesses te kunnen delen zoeken zij vaak aansluiting bij ontwikkelingsgelijken. Dat dit ook online plaats kan vinden onderschrijven diverse onderzoeken. Zo geeft Thelwall (2008) aan dat sociale netwerksites veelal gebruikt worden om gedeelde interesses te bespreken.

2.1.2.2 *Functionaliteit, rationaliteit en nut*

Hoogbegaafden hechten veel belang aan functionaliteit. Zij vinden het belangrijk dat iets nut heeft (Kieboom, 2007). Dit geldt ook voor het aangaan van vriendschappen. Je hebt vrienden omdat je er iets aan hebt en gaat niet zomaar met anderen om, omdat 'iedereen het doet'. Het rationeel beredeneren van zaken en het zoeken naar de functie of het nut van een te ondernemen actie is ook terug te vinden in een discussie die gevoerd werd op een website voor hoogbegaafden, iequ.nl¹¹. Hier wordt het gebruik van social media gerationaliseerd. Het betreft een discussie, gestart door een 13-jarige die zich afvraagt of hij/zij zich zal aanmelden op Facebook. De forumleden gaan vervolgens in op welk doel dit dient en of gebruik van Facebook wel of niet leidt tot echte vriendschappen. De meeste forumleden geven aan dat dat niet het geval is. Afgaande op bovenstaande lijkt het dan ook aannemelijk dat hoogbegaafde jongeren de sociale media rationeel gebruiken.

Van Dijk (s.a. in van Osch & van Zijl, 2011:39) geeft aan dat 95% van de communicatie niet direct inhoudelijk van aard is, maar dat het emotionele aspect meer aanwezig is dan het rationele. Volgens Van Dijk is dit de reden dat veel berichten in de social media 'nergens over gaan'. Ook Thelwall (2008) onderschrijft het feit dat er veelal gebruik wordt gemaakt van berichten die geen echte informatie bevatten. Doordat bij hoogbegaafden het rationele aspect vaak meer aanwezig is dan het emotionele, zou het zo kunnen zijn dat zij geen waarde hechten aan dergelijke gesprekken.

Om te onderzoeken of deze dominante sociale kenmerken ook herkenbaar zijn bij de respondenten die ik interview neem ik de begrippen belevingswereld, interesses, functionaliteit, rationaliteit en nut mee als attenderende begrippen.

¹⁰ Lianne Hoogeveen is verbonden aan het Centrum voor Begaafdheidsonderzoek. Via: <http://www.psychologiemagazine.nl/web/Artikelpagina/Wonderkinderen-Het-raadsel-van-extreme-begaafdheid.htm>. Geraadpleegd op 16 mei 2013.

¹¹ <http://iequ.nl/forum/topic/1109/1/>. Geraadpleegd op 8 mei 2012.

2.2 Offline = online

De overeenkomst van het online profiel van gebruikers van Facebook met hun offline profiel is in divers onderzoek als positief verband aangetroffen (Back et al., 2010, Waggoner et al., 2009, Weisbuch et al., 2009, Gosling et al., 2007 in Wilson et al., 2012). Dit geldt ook voor jongeren. Zij zijn online voornamelijk in contact met personen hun 'strong ties' (Granovetter 2004, in Hermes et al., 2012:35); dit zijn degenen die zij ook in het dagelijks leven redelijk tot goed kennen (Hermes et al. 2012; boyd, 2007; Gross, 2004). Boyd (2007:14) verklaart dit als volgt. Omdat jongeren voornamelijk bekenden accepteren en uitnodigen als vriend, zijn ze terughoudend in het creëren van een profiel dat niet lijkt op wie ze in de fysieke wereld zijn. Ondanks het feit dat deze peer- en vriendengroep online niet altijd zichtbaar is, heeft deze een zeer grote invloed op de wijze waarop jongeren hun profiel inrichten en op hun sociale gedrag in de virtuele wereld. Boyd (2007, p.14) spreekt in deze context over de invloed van de 'imagined audience'.

In de voorgaande paragrafen is aandacht besteed aan het offline sociale leven van de hoogbegaafde jongere, hun sociale netwerk en mogelijke dominante sociale kenmerken. Aangezien de meeste theorieën en onderzoeken stellen dat 'offline = online', wil ik onderzoeken of dit ook geldt voor de sociale handelingen van hoogbegaafde jongeren. Wat is de relatie tussen hun online sociale handelingen met hun offline context? Zijn hun online sociale handelingen afwijkend wanneer hun offline sociale context vooral wordt vormgegeven door veelvuldige omgang met andere hoogbegaafden van de sociale online handelingen als zij ook veel omgaan met niet-hoogbegaafden?

2.3 Online sociale handelingen van hoogbegaafde jongeren

Jongeren zijn actief op Facebook en Hyves omdat zij niets willen missen van wat er in de wereld om hen heen gebeurt (Hop & Delver, 2012). Ze willen 'erbij horen' en voelen zich 'cool' op school als zij ook actief zijn in de virtuele wereld (boyd, 2007¹²). Ook Van Dijk (s.a., in Van Osch & Van Zijl, 2011) geeft aan dat jongeren op de middelbare school minimaal actief zijn op één vorm van een sociale netwerksite, meestal met als reden niet buiten de groep te willen vallen. Zal dit ook gelden voor de hoogbegaafde jongeren? Zullen zij, als zij offline vooral verbonden zijn met andere hoogbegaafde jongeren, ook online vooral verbonden zijn met hoogbegaafde jongeren? Theoretisch gezien lijkt dit aannemelijk, omdat zij offline elkaars peers vormen en een eigen belevingswereld kennen (Hooegeven in Van der Neut, 2005). Of willen ze (ook) deel uitmaken van een bredere groep? Facebook is laagdrempelig als het gaat om de verbinding die je kunt maken met bekenden en onbekenden, dus technisch gezien lijken er geen obstakels te zijn om er met anderen in contact te komen.

Om bovenstaande vragen te kunnen beantwoorden is het, zoals aangegeven, van belang om hun online sociale handelingen te bekijken in het licht van de offline context. De handelingen komen voort uit verschillende ervaringen en settings. In dit onderzoek worden die ervaringen en settings vormgegeven door de offline context. Zo lijkt de wijze waarop zij het hb-onderwijs ervaren van invloed. Voelen zij zich daar wel prettig en kunnen zij wel 'zichzelf zijn'? Daarnaast is het van belang in te gaan op hun offline sociale netwerk. Hoe wordt dit gevormd en beleefd? En tenslotte, hoe zitten de jongeren in elkaar? Welke dominante kenmerken komen tot uiting en welke implicaties heeft dit? Hechten zij bijvoorbeeld aan 'gesprekken die nergens over gaan' (Van Dijk, s.a. in van Osch & van Zijl, 2011; Thelwall, 2008), of is het aannemelijker dat hoogbegaafde jongeren Facebook gebruiken voor functionele gesprekken?

¹² Het onderzoek van boyd richtte zich op activiteiten van Amerikaanse jongeren in de leeftijd van 14 tot 18 jaar op MySpace en Facebook.

2.4 Probleemstelling en attenderende begrippen

De theoretische verkenning en de bovengenoemde vragen die deze verkenning heeft opgeroepen, hebben geleid tot de volgende probleemstelling en bijbehorende attenderende begrippen.

“Welke online sociale handelingen verrichten hoogbegaafde jongeren op Facebook en hoe kan dit begrepen worden in relatie tot hun offline sociale context?”

De attenderende begrippen die de theoretische verkenning heeft opgeleverd en bruikbaar zijn om mijn onderzoek vorm te geven zijn de volgende:

<i>Attenderende begrippen</i>	
1	Hb-onderwijs
2	Sociaal netwerk van hoogbegaafde jongeren; peergroups en vrienden
3	Sociale dominante kenmerken: belevingswereld, interesses, functionaliteit, rationaliteit, nut

3 Onderzoeksopzet

3.1 Methode van onderzoek

“When little is known scientifically about a group, process, activity, or situation, it is better to explore and generate hypotheses than try to test hypotheses derived from hunches or distant received theory” (Stebbins, 2001 in Vorst, 2009:1).

Aangezien er weinig tot geen empirische data voorhanden is met betrekking tot de sociale handelingen van hoogbegaafde jongeren op sociale netwerksites, is de meest voor de hand liggende onderzoeksmethode exploratief van aard. Het is een vorm van kwalitatief onderzoek. Aan de hand van diepte-interviews probeer ik niet alleen de sociale offline en online handelingen in kaart te brengen, maar juist ook de beweegredenen daartoe. Door middel van kwalitatief onderzoek wordt er geen causaliteit getoetst of verklaard, maar mogelijke relaties aangetoond.

In dit exploratieve onderzoek maak ik gebruik van attenderende begrippen, ofwel ‘sensitizing concepts’. Dit zijn richtinggevende begrippen die aan de hand van de theorie opgesteld zijn en een theoretische focus aanbrengen in hetgeen onderzocht wordt (Wester, 1987 in Braster, 2000; Strauss & Corbin, 1998). Deze begrippen bieden een houvast en mogelijke rode draad voor het onderzoek (Hoonard, 1997). Het wordt zo duidelijk ‘*what to look for*’ (Ritzer, 1992:365); het geeft ‘*directions along which to look*’ (Blumer, 1969:148). Tijdens het onderzoek worden concepten zo steeds helderder en uiteindelijk gevormd. De interviewvragen staan vooraf niet vast, maar juist de attenderende begrippen maken het mogelijk een zelfde soort onderwerpen aan bod te laten komen tijdens de verschillende interviews. Het is de bedoeling om met betrekking tot deze begrippen vat te krijgen op de wijze waarop de respondenten deze begrippen ervaren. Juist door een verschillende offline context is het mogelijk dat de attenderende begrippen door de verschillende respondenten anders ervaren worden. Het is daarom van belang dat de geïnterviewde alle ruimte krijgt vrij te kunnen spreken over meningen, motieven, gevoelens en/of ervaringen (Baarda, De Goede & Van der Meer-Middelburg, 2007:26). Aan de hand van een constant vergelijkende methode worden interviews tussendoor met elkaar vergeleken. Hierdoor kunnen patronen worden ontdekt en, indien nodig, de te bevragen attenderende begrippen worden aangepast. Het aantal af te nemen interviews is voldoende op het moment dat ‘*er geen nieuwe of andere informatie over het begrip wordt gevonden*’ (Braster, 2000:29). Idealiter leidt dit type onderzoek uiteindelijk tot een classificatie met ideaaltypes evenals tot mechanismen die kunnen leiden tot nieuwe theoretische inzichten. Er is in dat geval sprake van theorievorming (Braster, 2000).

3.2 Onderzoeksgroep

Voor mijn onderzoek ben ik op zoek gegaan naar een offline context waarin hoogbegaafde jongeren zich zeer regelmatig in elkaars gezelschap bevinden. Dit omdat er dan, theoretisch gezien, de grootste kans zou zijn op het ontdekken van ‘hoogbegaafde sociale handelingen’. Doordat het Rijswijks Lyceum voor het hoogbegaafdenonderwijs een aannamebeleid hanteert waarin niet alleen naar het IQ van de leerling gekeken wordt, maar waarbij de hoogbegaafde jongeren ook goed in klassenverband moeten kunnen functioneren, was er sprake van een ideale onderzoekscontext. Ten eerste bevonden de hoogbegaafden zich zeer regelmatig onder elkaar en ten tweede was het een context waarin hun specifiek sociaal handelen mogelijk zou moeten zijn. Ik heb twintig interviews afgenomen met tien tweedeklassers en tien derdeklassers, hun leeftijden variërend van 11 tot en met 15.

3.3 Wetenschappelijke relevantie

Zoals in de inleiding beschreven besteden wetenschappers sinds de opkomst van online sociale netwerksites steeds meer aandacht aan sociale handelingen op deze sites. Er wordt tevens onderkend dat het bestuderen van de online sociale handelingen niet los gezien moet worden van de offline context. Het blijft niet alleen bij het onderkennen van de relatie tussen de offline context en online sociale handelingen; deze onderzoeken worden ook steeds meer uitgevoerd (Grieve et al., 2013; Bayraktar & Amca, 2012; De Koster, 2010; boyd, 2008, 2007; Mc.Lelland, 2002 in De Koster, 2012). Met betrekking tot het online sociale leven van jongeren is een breed gedragen bevinding dat zij zich online niet veel anders voordoen dan degenen die zij offline zijn. Ook dit wordt beïnvloed door hun offline sociale context. Om bij te dragen aan de wetenschappelijke discussie die gaande is over de relatie tussen de offline sociaal leven en online sociaal leven, wil ik onderzoeken hoe online sociale handelingen van hoogbegaafde jongeren te begrijpen zijn vanuit hun offline sociale context. Deze sociale context wordt in mijn onderzoek bepaald door het hb-onderwijs, de peergroups van de jongeren en hun dominante sociale kenmerken.

3.4 Dataverzameling, uitvoering, uitwerking en kanttekening op de interviews

3.4.1 Dataverzameling

In februari 2013 heb ik contact opgenomen met de coördinator voor het hoogbegaafdenonderwijs van het Rijswijks Lyceum, dhr. Frank Rouwendal. Hij was akkoord met het onderzoek en heeft de leerlingen aangewezen die ik zou interviewen. Mij is niet duidelijk welke criteria hij daarvoor heeft gebruikt. Middels een brief aan de ouders heb ik hen op de hoogte gesteld van het onderzoek. Hierop heb ik geen bezwaar ontvangen.

3.4.2 Uitvoering van de interviews

In de periode van 18 tot en met 25 maart 2013 heb ik de twintig interviews afgenomen. Het aantal interviews varieerde van 5 tot 8 op één dag. De kamer van de conrector op het Rijswijks Lyceum diende daarvoor als locatie; een rustige plek binnen de school. Ik heb alle interviews opgenomen en daarnaast tijdens de interviews aantekeningen gemaakt.

3.4.3 Uitwerking van de interviews

Na afloop van de interviews heb ik deze allereerst, niet geheel letterlijk, in een worddocument uitgewerkt¹³. Dit resulteerde in circa tachtig A4'tjes geschreven tekst. Daarna heb ik, mede aan de hand van de attenderende begrippen, in een excelbestand categorieën opgesteld en daar per leerling de passende passages ingevoegd. Dit geheel omvat ruim 20 A3's en ruim 20 A4's. Vervolgens heb ik dat wederom ingedikt en nogmaals aan hand van de attenderende begrippen gerangschikt. Dat geheel omvat wederom circa 20 A4's. Aan de hand hiervan is tabel 9 'overzicht resultaten' tot stand gekomen, te vinden in bijlage § 7.2.

3.4.4 Beperkingen en kanttekeningen bij het onderzoek

Los van het feit dat ik het idee heb dat de door mij afgenomen interviews voldoende en relevante informatie hebben opgeleverd om de probleemstelling te kunnen beantwoorden heb ik ook enkele kanttekeningen ten aanzien van het onderzoek.

Goed interviewen is een vak op zich. Ik zou diepte-interviews een volgende keer liever met z'n tweeën afnemen. Dit biedt namelijk meer verdieping. Je kunt afwisselend (aandachtig) luisteren en schrijven, waardoor er tussendoor meer tijd ontstaat om te reflecteren op de gegeven informatie om

¹³ De geluidstapes verwijder ik, na de verdediging van dit onderzoek, zoals afgesproken met de respondenten, hun ouders en de coördinator van het hoogbegaafden-onderwijs.

daar vervolgens weer verder op in te gaan door het stellen van nieuwe verdiepende vragen. In een enkel geval had ik graag verder willen ingaan op een onderwerp dat de leerling aan de orde stelde. Echter, op het moment dat ik merkte dat de respondent dat niet prettig leek te vinden, en ook niet wilde ingaan op soortgelijke, maar anders geformuleerde vragen, heb ik eraan toegegeven niet 'dieper te graven'. Dit omdat de respondenten minderjarig zijn. Wat ik lastig vond tijdens de interviews was een geheel neutrale en objectieve houding aan te nemen. Juist bij de interviews die ik afnam had ik het idee dat het gesprek beter op gang bleef als er niet teveel stiltes vielen en als ik tussendoor opmerkingen maakte als 'dat begrijp ik'. Ik realiseer mij dat dat mogelijk invloed heeft gehad op de gegeven antwoorden. Ik was mij hiervan bewust tijdens de interviews en heb niet het idee dat het speelde op de momenten die 'ertoe deden'. Een laatste kanttekening heeft te maken met het feit dat ik afhankelijk was van de praktische mogelijkheden die de school bood. Ik was in de gelukkige positie hoogbegaafde jongeren te mogen interviewen die zich in de context van het hb-onderwijs onder elkaar bevonden. Dit hield wel in dat de interviews gedurende drie dagen afgenomen moesten worden, zodat zowel de school als de leerlingen er zo min mogelijk hinder van ondervonden. Idealiter heeft de onderzoeker na elk interview minimaal een aantal uur beschikbaar om het interview te analyseren alvorens aan het volgende interview te beginnen. Dit levert doorgaans nog meer diepgang op.

4 Resultaten

4.1 Inleiding

Aan de hand van de attenderende begrippen worden in dit hoofdstuk allereerst de resultaten van de interviews met betrekking tot de offline context beschreven, te weten het hb-onderwijs, het sociale netwerk en de dominante sociale kenmerken van de jongeren. Daarna ga ik in op de online context. Dat betreft met name Facebook. Gedurende de interviews is echter gebleken dat ook Skype een medium is waarop de jongeren zich graag en veelvuldig onder elkaar bevinden. Ik heb hier dan ook aandacht aan besteed vanaf het vijfde interview, mede omdat het invloed heeft op de mate van activiteiten op Facebook. Uiteraard behandel ik de resultaten niet allemaal los van elkaar, maar leg ik, daar waar relevant, verbanden. De analyse van onderstaande resultaten hebben uiteindelijk geleid tot conclusies, die beschreven zijn in hoofdstuk vijf. Tabel 9, in bijlage § 7.2, geeft een beknopt overzicht van alle resultaten tezamen.

Om de online sociale handelingen op Facebook te kunnen begrijpen, is de offline context van de respondenten in kaart gebracht. Tijdens de analyse werd al snel duidelijk dat de offline context van het hb-onderwijs een constante was en ik trof in het sociale netwerk een interessante variant aan. Er bleek een verschil te zijn tussen leerlingen die zich voornamelijk onder elkaar bevinden en leerlingen die, naast de omgang met hun klasgenoten ook graag en regelmatig met niet-hoogbegaafden omgaan. Aangezien diverse onderzoekers waaronder boyd (2007) de invloed van peergroups groot noemen op hun online sociale handelingen en ik de vraag zou willen beantwoorden in hoeverre de omgang met niet-hoogbegaafde jongeren andere sociale online handelingen tot gevolg hebben dan de omgang met voornamelijk hoogbegaafde jongeren, heb ik een verdeling gemaakt in deze twee categorieën¹⁴. De eerste noem ik categorie A, bestaande uit 11 respondenten en de tweede categorie B, bestaande uit 9 respondenten. Voor de verdeling heb ik moeten vaststellen wie wel of niet tot de belangrijkste peergroup(s) en/of vrienden kunnen worden gerekend. Ik heb daarnaar gevraagd in de interviews. In de context van het gehele interview en in die van alle interviews tezamen, constateerde ik echter dat het – uiteraard – een subjectief gegeven is. Daarom heb ik besloten om, bij twijfel, als belangrijkste peer- of vriendengroep diegenen te rekenen, met wie de respondent minimaal één keer per maand gerichte afspraken maakt om hen offline te kunnen treffen, anders dan dat zij op de sportclub of in een ander ‘functioneel’¹⁵ sociaal verband bij elkaar komen. Ik heb de verdeling doorgetrokken in de analyse van de overige gegevens, zodat het onderscheid tussen deze twee categorieën op alle fronten duidelijk wordt.

Om de anonimiteit te borgen, zijn de respondenten niet met hun naam, maar met een nummer weergegeven. De nummers zijn random toegekend. De leeftijd van de geïnterviewde tweede- en derdeklassers varieerde van 11 tot en met 15 jaar. De gemiddelde leeftijd was 13,5. Het IQ van de leerlingen bevond zich in een range van 127 tot en met 149, met een gemiddelde van 137. Onder hen bevonden zich drie vrouwelijke respondenten, van wie ik de uitspraken, in het kader van anonimiteit, in de mannelijke vorm heb geschreven.

¹⁴ Zie tabel 1, onderaan § 4.1

¹⁵ Hiermee bedoel ik; anders dan naar een sportclub gaan, om te sporten; naar een muziekkles gaan om muziek te maken, e.d.

Tabel 1 Indeling categorieën A en B

Respondent	Belangrijkste peergroup(s) en vriend(en)	
	Categorie A Alleen hbj'ers ¹⁶	Categorie B Hbj'ers en niet-hbj'ers
1	Klasgenoten	
2	Klasgenoten	
3	Klasgenoten; Specifieke vriend	
4		Klasgenoten Andere vrienden school*; Vrienden uit de buurt*; Beste vriend*
5	Klasgenoten	
6		Klasgenoten Beste vriend sport*
7		Klasgenoten; Specifieke vriend Zo goed als beste vriend*; Goede vriend uit de buurt*; Familie*
8		Klasgenoten Vrienden van beste vriend*; Vrienden uit de buurt*; Sportvrienden*; Vrienden verder weg*
9		Klasgenoten Wandelvrienden*; Jeugdvriend*
10	Klasgenoten	
11	Klasgenoten; Twee specifieke vrienden	
12	Klasgenoten	
13	Klasgenoten	
14		Klasgenoten Sportvrienden*; Viavia-sport*; Vrienden buurt*
15	Vriend; Beste vriend	
16	Klasgenoten	
17	Klasgenoten	
18		Klasgenoten; Vriend; Beste vriend Vriend ver weg*; Vriend dichtbij*; Vriend*
19		Klasgenoten Sportvrienden*; Vrienden uit de buurt*
20		Klasgenoten Vrienden via via*
Aantal	11	9

* = niet hoogbegaafd

¹⁶ Hbj'er = hoogbegaafde jongere

4.2 Offline context

4.2.1 HB-onderwijs

Gekozen voor deze school: *“omdat ik hier dan ook gewoon beter begrepen werd (resp¹⁷. 2).*

“Ik was gewoon anders” (resp. 3)

“Hier is het wel, ach, gewoon eh, het is meer relateable hier (...) is wel fijn.” (resp, 14)

Basisschool: *“Ze merkten wel dat ik een beetje anders was dan de rest.” (resp. 4)*

Op respondent 15 na, voelen alle respondenten zich begrepen door en op hun gemak bij hun klasgenoten. Naast het specifieke schoolsysteem dat beter aansluit bij hun specifieke wensen, geeft een aantal respondenten ook aan dat het delen van dezelfde interesses prettig is, ze zijn nu *“meer relateable”* (resp. 13A). Iets minder dan de helft van de hoogbegaafde jongeren had het op de basisschool niet echt naar hun zin; zij werden gepest, voelden zich anders dan de anderen of voelden zich buitengesloten. Iemand vertelt daarover dat hij vaak alleen stond op de basisschool en dat zijn gedrag misschien beter te verklaren was als het toen al bekend was dat hij hoogbegaafd was. Een ander geeft aan dat hij bijna nooit een beurt kreeg omdat hij het antwoord toch altijd al wist. Een andere respondent antwoordt op de vraag of hij op de lagere school vrienden had, het volgende: *“Toen ik op de lagere school zat dacht ik van wel ja”. En: “om ze vrienden te noemen, ik denk dat ze zelf niet doorhadden dat ze zo waren. Het was meer als kennis, niet als vrienden. Hier heb ik wel vrienden, maar het is moeilijk om af te spreken; de een woont in Pijnacker, de ander in Delft”.*

Het is vooral categorie A, die zijn vrienden voornamelijk vindt in andere hoogbegaafden, die zich in het hb-onderwijs duidelijk veel beter op z'n plek voelt ten opzichte van het basisonderwijs. Ondanks het feit dat respondent 2 het in sociaal opzicht wel naar zijn zin had op de basisschool, liet hij zich als volgt uit over het hb-onderwijs: *“eindelijk word ik begrepen en eindelijk leer ik wat”*. En op de vraag of hij veel vrienden heeft in de klas antwoordt respondent 5; *“Bijna de hele klas”*, en hij is hierin niet de enige. Respondent 6 zegt zich fijn te voelen in de klas *“omdat we allemaal ongeveer hetzelfde denken”*. Dat het prettig is dat hun klasgenoten ongeveer hetzelfde denken wordt door veel respondenten onderschreven. In de pauzes staat de klas voornamelijk bij elkaar en afgescheiden van de rest van de school. De meesten geven dan ook aan nauwelijks om te gaan met andere schoolgenoten. In de pauzes vinden er soms intensieve discussies plaats, onder andere over wat er in de wereld gebeurd is. Ook komen humoristische onderwerpen regelmatig aan bod; zo maken de jongeren grapjes over elkaar en geven ze elkaar bijnamen.

4.2.2 Sociaal netwerk

“Ik vind het belangrijk dat ik er op mijn gemak voel, gewoon mezelf kan zijn.” (resp. 11)

“Dat je ze niet alleen bij school ziet, maar ook gewoon buiten school nog eh, stuff met elkaar doet. En eh, ja, elkaar mag, en beetje bij elkaar past. Beetje zelfde gedachtegang.” (resp. 12).

“School, ja daar heb ik gewoon de meeste vrienden en ook de leukste denk ik. (resp. 12)

¹⁷ Resp. = respondent

Het sociale netwerk van jongeren bestaat vooral uit dat van vrienden en peers (Hermes et al., 2012; boyd, 2007). Daarbij is de school een plek die zich uitstekend leent voor het aangaan van vriendschappen. Vrijwel alle respondenten rekenen hun klasgenoten tot zijn belangrijkste of één van zijn meest belangrijke vriendengroep. Eén respondent (resp. 15) vindt zijn vrienden in andere hoogbegaafden, die wel schoolgenoten, maar geen klasgenoten zijn; hij voelt zich niet echt op zijn gemak in de klas. Ruim de helft van de twintig leerlingen vinden hun belangrijkste peers en vrienden alléén in andere hoogbegaafden (categorie A). Voor de overige negen van de twintig respondenten wordt hun meest invloedrijke sociale netwerk óók vormgegeven door niet-hoogbegaafde jongeren (categorie B).

Categorie A; actiever in offline contact met klasgenoten

Categorie A zoekt elkaar, meer dan de respondenten in categorie B, geregeld op na schooltijd voor sociale doeleinden. Zo hebben ze soms slaapfeestjes waar ze met elkaar praten en soms met en tegen elkaar gamen. Diverse respondenten geven aan dat ze elkaar graag vaker zouden zien, maar dat dat niet makkelijk is door de reisafstand. Zes leerlingen maken deel uit van een sportclub, band of orkest. Alleen al op basis van de socialisatietheorie (Kandel, 1986 in Muuss, 2006) zouden zij hier vriendschappen aan kunnen gaan. Echter, geen van hen geeft aan hier zijn belangrijkste vrienden of peergroups te hebben gevonden. Datzelfde geldt voor hun buurtgenoten. Zo zegt een respondent thuis niet veel vrienden te hebben. Op school voelt hij zich veel prettiger omdat hij daar over dingen kan praten waar hij met niet-hoogbegaafden niet over kan praten.

Categorie B; meer vrienden op de sport- & muziekclub

In categorie B fietsen de leerlingen met elkaar richting huis en zij zien elkaar regelmatig buiten schooltijd doordat zij eens per maand met elkaar naar Spinoza te Paard¹⁸ gaan. Maar daarbuiten maken zij niet specifieke afspraken om elkaar te zien. Zo zegt respondent 14 over het met elkaar meefietsen *“dat is puur omdat ze dezelfde kant op fietsen”*. Respondenten uit categorie B spreken veel vaker af met hun niet-hoogbegaafde peergroups. Acht leerlingen zijn actief op een sportclub, in een band of orkest. Van hen geeft vier leerlingen aan in dat verband goede vrienden te hebben. De overige meest belangrijke vrienden wonen in de buurt of zijn vrienden die ze via een andere vriend hebben leren kennen. Met deze vrienden doen ze van alles; van samen voetballen op een voetbalveldje in de buurt, tot wandelen door de stad en ze praten over uiteenlopende onderwerpen; *“We hebben het dan bijvoorbeeld over dingen in het algemeen, dingen bij hun op school of dingen bij mij op school, of er iets aan de hand is bij mij ofzo waarvan ik het nodig vind om te vertellen; dingen die je meemaakt”*. Respondent 20 vertelt dat zijn beste vrienden niet-hoogbegaafd zijn en dat *“deze groep staat eigenlijk heel los van alles dat ik doe”*. Hij vindt het prettig om met hun samen te zijn, te hangen, lol te hebben en over vanalles te praten; *“over school, dingen die we gaan doen, wat er is gebeurd, die de mensen hebben gedaan ofzo”*.

Wat zoeken de jongeren in een vriend?

Met uitzondering van vertrouwen trof ik geen grote verschillen aan in hetgeen de respondenten als vriend of peer aanmerken. Een respondent zegt daarover: *“als je elkaar niet eens meer vertrouwt, kun je het geen vriendschap meer noemen”* (resp. 17A). Vrienden lachen met elkaar, maken grappen en hebben samen lol. Een kwart van de respondenten vindt het belangrijk dat zijn peergroup dezelfde interesses deelt. Voor sommigen is een *“beetje overeenkomen, dat je iets gezamenlijks kunt vinden”* al voldoende; *“maar helemaal overeenkomen hoeft natuurlijk niet. Verder dat je iets kan hebben om over te praten of iets hebben dat je kan doen”* (resp. 17A). Maar, er zijn ook respondenten die het juist prettig vinden dat hun peergroup andere interesses heeft; *“Juist prettig dat zij niet hoogbegaafd zijn; kan je het ook over iets anders hebben zoals voetbal en televisie. Hier (op school) gaat het meer over actuele dingen”* (resp. 8B).

¹⁸ De derdeklassers gaan eens per maand naar het Paard van Troje (Den Haag) waar wetenschappers op interactieve wijze hun laatste ideeën delen met de aanwezigen.

4.2.3 Sociale dominante kenmerken

4.2.3.1 Belevingswereld

Ik voel me op school fijner: *“omdat ik kan praten over de dingen waar ik anders niet over kan praten, omdat ik anders niet begrepen wordt.”* (resp.2)

“Ik ben ook geïnteresseerd in de wetenschap. (...) Soms lees ik wel boeken en soms lees ik wel hele encyclopedieën over een onderwerp. Het wordt gewoon goed uitgelegd enne als je meer weet dan hoef je ook danne, ben je ook goed voorbereid op school.” (resp. 7)

“In onze klas heb ik het wel eens, een beetje van die nerd-achtige dingen en dan heb ik wel zoiets van ‘ja moet dat nou, denk aan je reputatie’ (lacht).” (resp. 12)

Categorie A; andere belevingswereld

“Toen had ik het zo gehad daar, toen ben ik gaan zitten die ochtend. Toen had ik National Geographic aangezet, want ik wist dat er allemaal leuke documentaires zouden komen en toen ben ik de hele ochtend documentaires gaan kijken.(...) Van Stonehenge tot Tempedius” (resp. 2A).

De belevingswereld van de hoogbegaafde jongere komt niet altijd overeen met die van andere jongeren (Hoogeveen in Van der Neut, 2005); *“we hebben het vaak over andere dingen”* (resp. 11A). Dit geldt voornamelijk voor categorie A. Negen van de twintig respondenten zijn geïnteresseerd in diverse wetenschappelijke onderwerpen, zoals biologie, energieopwekking, natuurkunde en dergelijke. Eén van hen zegt dat de hoogbegaafde leerlingen vaak met elkaar over actuele zaken spreken. En een ander geeft aan dat deze gesprekken soms worden gevolgd door een *“discussie over wie er nou gelijk had (...) wordt daarna soms opgezocht op internet”* (resp. 2A). En nog een ander vertelt dat hij met klasgenoten onder andere praat over godsdienst en wat er in de wereld gebeurt (resp. 11A). En dat ze daarover met elkaar filosoferen. Filosoferen en discussiëren wordt door vijf respondenten graag en vaak gedaan, van wie de meesten zich in categorie A bevinden.

Van categorie A voelen zes respondenten de behoefte om zich af en toe terug te trekken. De reden hiervoor ligt niet zozeer in het feit dat zij zich niet begrepen voelen, zoals Hoogeveen (in Van der Neut, 2005) aangeeft, maar is meer bedoeld om alle indrukken die zij hebben opgedaan een plek te geven, om gebeurtenissen te verwerken of te beschouwen.

Categorieën A en B; onderbouwde manier van communiceren

Opvattingen over wat oppervlakkigheid is, zijn verdeeld. Vijf respondenten vinden oppervlakkig praten heel vervelend. Drie anderen zeggen even mee te kunnen praten, maar dat het ofwel niet te lang moet duren, dat het enigszins overeen moet komen met hun eigen interessesfeer, of dat het juist fijn is oppervlakkig te praten ingeval je moe bent. Na afloop van alle interviews had ik het idee dat hoogbegaafden, naast hun interesse in actuele en wetenschappelijke onderwerpen, niet altijd over andere onderwerpen praten dan niet-hoogbegaafde jongeren, maar dat er vaak wel een verschil is in de manier van communiceren: *“Met klasgenoten praten we over hetzelfde, maar de uitgangen zijn anders. Met klasgenoten meer onderbouwd, met anderen niet. Niet klasgenoten komen met emotionele en populistische reacties en klasgenoten met argumenten. Ik vind argumenten fijner”* (resp. 10A). Hij geeft het volgende voorbeeld: *“Hé, ik heb een nieuwe game en dat soort dingen, en dan loopt het meer van waarom is dat, die game zo goed? Ja, omdat, ze hebben het zo in detail gezet, zodat het niet opvalt en dat soort dingen. En dat is meer argumentatie en*

waarom het zo is, en niet van ja het is zo, dus meer boeit het me niet, ik wil spelen, dus dat is fijner” (resp. 10A).

4.2.3.2 Functionaliteit, rationaliteit en nut

“Ik heb niet echt een ideaal want, het gaat toch, het kan toch nooit zo veranderen.” (resp. 4)

“Maarre, ik weet niet, ik heb het niet zo heel erg met buiten, als buiten zo leuk was waarom hebben ze dan zoveel duizenden jaren gewerkt aan binnen maken?” (resp. 13)

“Ik weet niet wat ik aan dat, eh, wat ik eraan heb als iemand me vertelt dat ‘ie boos is, dus, want ik kan er waarschijnlijk ook niet veel aan doen.” (resp. 16)

Categorieën A en B; functioneel en rationeel ingesteld

Op één respondent uit categorie B na, hebben alle respondenten meerdere uitspraken gedaan over het feit dat handelingen die zij verrichten functioneel moeten zijn en dus nut moeten hebben. Veelal overdenken zij deze handeling op rationele wijze. Dit komt overeen met de ervaringen van Kieboom (2007) die de rationaliteit van de hoogbegaafde jongere aanduidt als prominent aanwezige eigenschap.

De rationele houding van de respondenten betreft onder andere de wijze waarop zij omgaan met vriendschappen. Zo wordt er nagedacht over of het nuttig is om met iemand bevriend te zijn, *“je wilt haar niet kwaad hebben, dus iedereen vindt haar aardig”* (resp. 3A) en *“mijn hersenen bepalen wie ik als goede vriend moet beschouwen; mijn hersenen zien daar het voordeel van in”* (resp. 10A). Een andere respondent geeft aan dat het belangrijk is om goed bevriend te zijn met zijn klasgenoten omdat zij degenen zijn waar hij elke dag mee omgaat: *“het is belangrijk om te onderhouden”* (resp. 19B). Andere rationele en functionele beweegredenen worden door de respondenten grotendeels direct in verband gebracht met de wijze waarop zij online actief zijn. Deze beweegredenen zijn dan ook te vinden bij de resultaten van de online sociale handelingen (§ 4.3.2.2).

4.3 Online context

4.3.1 Facebook

Dertien van de twintig respondenten hebben een Facebookprofiel. Er is een groot verschil in gebruik tussen de twee categorieën. Zo is de frequentie van gebruik in categorie B veel hoger dan die in categorie A; vijf respondenten uit categorie B zijn zo goed als dagelijks actief in tegenstelling tot één respondent uit categorie A. Ook is het gebruik van zowel de chatfunctie als die van statusupdates in categorie B veel hoger dan die in categorie A. De grootste overeenkomst is te vinden in een betekenisgeving die de respondenten toekennen aan Facebook. Zo vinden vier respondenten uit categorie A en vier respondenten uit categorie B Facebook vooral handig om contacten te onderhouden met hen die ver(der) weg wonen. Ik ga hieronder verder in op het gebruik door categorie A, gevolgd door dat van categorie B.

4.3.1.1 Gebruik van Facebook

Categorie A; weinig actief op Facebook; offline contact belangrijker dan online contact

“Kan niet zo zijn dat je alleen op Facebook zit”. Belangrijk is: “dat je gewoon echt contact met mensen maakt, dat je ze ook echt ziet.” (resp. 1)

“Ik heb niet zoveel behoefte om op status updates te reageren, nee, tenzij ik wat nuttigs heb om te zeggen.” (resp. 13)

“Nou, ik weet niet waarom iedereen zou willen weten wat ik precies op dat moment aan het doen ben.” (resp. 17)

Zes van elf respondenten uit categorie A heeft een Facebookprofiel, waarbij de helft aangeeft zo goed als niet actief te zijn. Van deze drie ‘non-actieveringen’ bezoekt de meest ‘actieve’ leerling Facebook circa één keer in de drie weken, voornamelijk om berichten weg te werken en berichten van anderen te bekijken. Een andere respondent die zelf aangeeft nauwelijks actief te zijn op Facebook, gebruikt Facebook alleen als hij op vakantie is en zijn beste vrienden wil spreken. Dat gebeurt door middel van de chatfunctie. De derde ‘non-activering’ heeft alleen een profiel aangemaakt.

De drie gebruikers die binnen deze categorie ‘actief’ te noemen zijn gebruiken Facebook op de volgende wijze. Eén van hen is alleen actief op Facebook om te kunnen gamen. Een ander gebruikt de chatfunctie soms om met zijn klasgenoten in contact te kunnen zijn. Hij geeft aan dat alleen wanneer hij geen vrienden in het echte leven zou hebben, hij misschien nog wat actiever zou zijn op Facebook om met degenen die hij al kent in contact te zijn. En de derde persoon is bijna dagelijks op Facebook te vinden. Soms chat hij met zijn beste hoogbegaafde vriend, maar hij gebruikt Facebook vooral om in contact te komen met onbekenden die dezelfde interesse delen; daarmee chat hij, speelt hij quizzes en rolspellen. Naast het kunnen delen van interesses, verklaart hij dit als een soort vlucht; *“Als dingen in de echte wereld vervelend worden, dan kun je altijd nog daar naartoe”* (resp. 3A).

Zeven respondenten uit categorie A vinden offline contact belangrijker voor vriendschappen dan online contact via Facebook. Dat is voor hen dan ook een reden om weinig tot niet actief te zijn op Facebook. Daarnaast vinden vier respondenten het niet interessant om zelf te posten en/of ook niet om te weten wat anderen bezighoudt. Van de vijf respondenten uit categorie A zonder Facebookprofiel geeft een respondent, in de lijn met de eerder besproken veelal aanwezige rationele houding, het volgende aan: *“Ik denk niet dat ik echt redenen heb om er geen te hebben, ik heb er niet echt een reden gevonden om er wel één te hebben”* (resp. 17A). Een ander is te jong, een derde ziet sociaal online leven vooral als een leven met games en doet dat via Skype. De vierde respondent zonder Facebookprofiel geeft aan geen gebruik te maken van social media, *“maar ik heb Skype”* (resp. 11A) en de laatste vat zijn reden als volgt samen: *“geen tijd voor en zin in; wordt alweer ouder en je tante die je volgt, bah”* (resp. 12A).

Categorie B; actieve & gevarieerde gebruikers van Facebook

Soms posten: *“Ik voel me niet lekker. Niet dat ik ga posten ‘ik ga slapen, ik word wakker, ik heb een tweede lesuur, derde, vierde, vijfde. Dat is niet heel erg interessant’. (...) Ik voel me niet zo lekker, (...) niet per se voor aandacht. Nee, ik vind het gewoon interessant voor mensen te weten, als ik bijvoorbeeld had afgesproken iets met iemand te gaan doen dan zien mensen dat. En het schaken, ja, dat vind ik gewoon leuk om te posten.”* (resp. 7)

“Facebook eh, connecties eh, online via via, heb ik niks mee, als eh, daarvan eh maak ik geen echte vrienden, meer eh, samen met je computer dan samen met je echte vrienden.” (resp. 9)

Zeven van de negen respondenten uit categorie B heeft een Facebookprofiel. De redenen actief te zijn op Facebook wordt door twee respondenten, die alleen gebruik maken van de chatfunctie, aangegeven als het met elkaar in contact kunnen komen. Dat geldt ook voor twee anderen, die zowel gebruik maken van de chatfunctie als van de statusupdates. Twee respondenten zijn meer gericht op de buitenwereld door sociaal actief te zijn via Twitter. Hun tweets zijn gelinkt met de statusupdates. De laatste respondent gebruikt de chat van Facebook heel soms voor het spelen van online games met anderen, maar liever gebruikt hij daarvoor WhatsApp.

Niet alleen hebben meer respondenten uit categorie B, in verhouding tot die uit categorie A, een profiel, maar categorie B is ook veel vaker actief op Facebook. Van de zeven respondenten met een Facebookprofiel zijn er vijf zo goed als elke dag, maar in elk geval enkele uren per week, actief op Facebook. De chatfunctie wordt het meest gebruikt, namelijk door vijf leerlingen uit deze categorie. Drie van de vijf ‘chatters’ maakt ook gebruik van statusupdates. Voor één van hen is dat op indirecte wijze, omdat hij actief is op Twitter en de tweets doorgezet zijn naar Facebook. In totaal maken vier respondenten uit deze categorie gebruik van statusupdates. Naast de drie reeds genoemde, gebruikt ook een vierde respondent, via Twitter gebruik van de statusupdates. De twee respondenten die rechtstreeks posten, plaatsen vaak berichten die te maken hebben met de sport die ze beoefenen. Beiden hebben ze een beveiligd profiel; alleen hun vrienden kunnen hun berichten zien. Deze statusupdates bereiken dus alleen een gericht aantal vrienden. De Twitteraars houden zich niet bezig met het beperken van hun zichtbaarheid. Zo zegt respondent 18: *“Ik tweet als er bijvoorbeeld net iets leuks is gebeurd, echt niet relevant voor anderen. Maar iedereen doet het constant, dus”*. Maar, hij gaat nooit *“op impuls tweeten, want dat is niet sjiek (...). Weet je als je op impuls dingen gaat tweeten of posten, dan ga je daar later spijt van krijgen, dat sowieso, want daar kan je je later niet in terugvinden”*. Daarnaast geeft hij aan vooral te tweeten om af te kunnen spreken met vrienden: *“Ik gebruik het over het algemeen pragmatisch”* (resp. 18B).

Voor twee van de meest actieve Facebookgebruikers uit categorie B zijn hun beweegredenen om, in verhouding tot klasgenoten, zeer veel online sociale handelingen te verrichten op Facebook, afwijkend van die van hun klasgenoten. Zo zegt respondent 4 hierover: *“What’s up? Ik wil het gewoon weten”*. Hij houdt van gezelligheid en zoekt graag gesprekken op. En respondent 14 legt uit dat hij het interessant vindt om te weten wat andere mensen aan het doen zijn en wat er in andere mensen omgaat. Zo zegt hij: *“elke dag willen zien wat mensen doen en er staan ook vaak grappige dingen op en dat vind ik ook leuk om te kijken. Ik deel af en toe iets, als ik het leuk verzonnen vind of echt goed vind en af en toe reageer ik ergens op”*. Hij doet dit om bij te blijven wat er in iemand omgaat en om mee te kunnen praten. In tegenstelling tot deze beweegredenen, geven drie andere respondenten juist aan zelf niet te willen posten en/of niet geïnteresseerd te zijn in andermans statusupdates. Het interesseert hen niet *“dat iedereen kan weten wat ze eten, wanneer ze het eten enzo, dat je je hele dagschema erop zet, dat hoeft van mij niet”* (resp. 20B) Op de vraag waarom niet, was het antwoord: *“Het idee dat niet iedereen hoeft te weten wanneer ik iets doe, waar ik ben, wat ik aan het doen ben”* (resp. 20B).

Vergelijkbaar met categorie A, maar minder in aantal, vinden vier respondenten offline sociaal leven belangrijker dan online sociaal leven; *“Als je echte vrienden wilt maken moet je gewoon buiten gaan spelen, iets doen met je leven”* (resp. 9B). Twee van hen hebben geen Facebookprofiel.

Categorieën A en B; Facebook handig voor contact met degenen die ver(der) weg wonen

Ondanks de verschillen in online handelingen op Facebook geven zowel vier respondenten uit categorie A als vier in categorie B aan dat Facebook vooral handig is om contact te onderhouden met mensen die ver(der) weg wonen. Zo gebruiken drie respondenten uit categorie B Facebook om

anderen af en toe te volgen, waarbij respondent 18 aangeeft alleen een familielid te volgen die nu ver weg is. Respondent 20 bekijkt soms berichten van zijn familie omdat zijn moeder zegt *“joh, moet je eens kijken, dat is leuk”* (resp. 20). Ook andere respondenten gebruiken Facebook om bij te blijven wat er in de familie gebeurt, of om online afspraken te maken voor offline contact.

4.3.1.2 Sociaal netwerk op Facebook

“Vergeleken met mijn klasgenoten heb ik best wel veel vrienden (online)” (resp. 4)

“Ik vin, ik vind het gewoon een naar idee dat sommige kinderen gewoon heel blij zijn, van ‘ik heb zoveel volgers en zoveel contact’. En dan heb ik altijd van: ‘ja, ken je ze dan allemaal? Nee?’ ”
(resp. 15)

Heb je veel vrienden op Facebook? *“Eh, ik zou het niet weten. Ik heb er waarschijnlijk onder gemiddeld, maar, weet je, meer dan dat een normaal mens aan echte vrienden heeft. Dusse, weet je, het is al teveel eigenlijk.”* (resp. 18)

Alle respondenten met een Facebookprofiel geven aan alleen mensen toe te voegen die ze offline ook kennen. Dit komt overeen met de verwijzing van Hermes et al. (2012) die verwijzen naar het feit dat jongeren zich online vooral verbinden met bekenden, de zogenaamde ‘strong ties’ (Granovetter, in Hermes et al., 2012:35). Hieronder ga ik in op de contacten die de respondenten hebben op Facebook. Hieruit blijkt dat categorie B op Facebook een breder sociaal netwerk heeft dan categorie A. Tijdens de interviews bleek dat online contact met de belangrijkste peergroups voor beide categorieën niet plaats vindt via Facebook. Deze functie wordt door Skype vervuld. Dit is de reden dat ik in de volgende paragraaf het gebruik van Skype verder toelicht.

Categorie A; beperkt sociaal netwerk op Facebook

Facebook wordt door drie respondenten uit categorie A gebruikt om in contact te kunnen komen met hun klasgenoten of hoogbegaafde schoolgenoten. Dit gebeurt echter niet vaak. Het online contact via Facebook vindt plaats via de chatfunctie en betreft het voortzetten van de gesprekken zoals ze ook op school plaatsvinden. Respondent 15 geeft hierbij aan het eigenlijk vooral te gebruiken als hij op vakantie is en wil weten hoe het met zijn vrienden gaat. Deze drie respondenten zijn de enigen uit categorie A die het medium ook gebruiken om in contact te komen met mensen die geen onderdeel uitmaken van hun belangrijkste peergroup(s) of vriendengroep; dit zijn een familielid, penpals uit Denemarken en voor een derde respondent contact met een groep die offline niet bestaand is, om interesses mee te delen. Het meeste online contact met klasgenoten vindt plaats via Skype.

Categorie B; breder sociaal netwerk op Facebook

In categorie B gebruiken twee respondenten Facebook om in contact te komen met hun klasgenoten. Eén zoekt dit contact vooral om online met elkaar te kunnen gamen en de tweede gebruikt Facebook alleen als tweede hulpmiddel; *“als diegene even niet online is op Skype”* (resp. 19B). Drie Facebookgebruikers gebruiken het medium om in contact te komen met hun niet-hoogbegaafde peergroup(s). Zij bespreken vooral de dagelijkse gebeurtenissen; *“Social media is gewoon met iemand praten, maar dan online”* (resp. 18B). Vijf respondenten hebben op Facebook ook contact met degenen die niet hun belangrijkste peergroup(s) vormen. Voor drie respondenten is dit voornamelijk om in contact te blijven met familieleden, om te weten hoe het gaat. En twee respondenten geven aan Facebook ook te gebruiken om contact te onderhouden met hun penpals uit Denemarken. Net als categorie A vindt het meeste online contact met klasgenoten plaats via Skype.

4.3.2 Skype

Veertien van de zestien respondenten die ik heb gevraagd naar het gebruik van Skype, zijn actief op dit medium. Het zijn zeven respondenten uit categorie A en zeven uit categorie B.

4.3.2.1 Gebruik van Skype & sociaal netwerk

“Skype, dat gebruik ik dan wel veel, maar dat is meer een chatprogramma.(...) Het handige daaraan is dat niet iedereen online dat kan zien. En dat dus, je zelf kan bekijken wie jouw eh, vrienden worden en niet.” (resp. 12)

“Omdat Skype alles-in-1 is voor mij. (...) En ik vind sowieso de chats van Skype fijner, dat is ook een ding. (resp. 14)

“Ja, ik gebruik Skype ook. Maar ehm, ik vind Skype, vind ik altijd dan maak je er meteen weer een soort toewijding van. Ik vind Skype doe ik alleen maar met mensen die ik echt aardig vind.” (resp. 18)

Categorieën A en B; verbonden met klasgenoten

Alle respondenten met een Skypeprofiel zijn op Skype in contact met hun klasgenoten en praten dan met elkaar over *“van alles; bijvoorbeeld over een aardbeving van Japan, plotseling over een sport of plotseling over een spel”* (resp. 8B). Of: *“Hetzelfde als waar we op school over praten; van alles. Het gaat verder waar we het op school over hadden”* (resp 11A). Naast de groepsgesprekken, zoeken vooral respondenten uit categorie A ook het 1-op-1 gesprek. Skype wordt door beide categorieën ongeveer evenveel gebruikt voor sociale doeleinden, maar categorie A gebruikt het medium daarnaast veel vaker voor functionele doeleinden; zo bespreken zes respondenten uit categorie A en twee uit categorie B huiswerk en andere schoolprojecten via Skype. Een aantal van hen geeft aan dat zij dikwijls online met elkaar in contact komen om deze functionele zaken te bespreken en dat het daarna alsnog uitdraait op andere gesprekken. Categorie B is veel actiever dan A om met elkaar online games te spelen. De chatfunctie gebruiken ze daarbij om met elkaar over het spel te kunnen praten; om met elkaar de tactiek en strategie te kunnen doornemen. De combinatie van samen een spel spelen en ook in sociaal opzicht met elkaar in contact te zijn wordt door drie respondenten uit categorie B als prettig ervaren: *“Samen is leuker; wordt tactischer, strategischer. En het wordt ook nog eens sociaal contact erbij”* (resp. 19B). En drie respondenten uit categorie B gebruiken Skype ook om afspraken te maken om elkaar offline te kunnen zien.

Categorie B; op Skype meer verbonden met niet-hoogbegaafden

Naast de verbinding die de respondenten hebben via Skype met hun klasgenoten, gebruiken zij Skype ook om in contact te komen met anderen. Categorie B is daarbij, veel meer dan categorie A, ook met anderen dan alleen hun klasgenoten in contact via Skype. In categorie B skypen vijf respondenten met hun niet-hoogbegaafde peergroup. En drie respondenten uit deze categorie hebben contact met degenen die niet tot hun belangrijkste peergroup behoren. In categorie A skypen eveneens drie respondenten met vrienden die niet tot hun belangrijkste peergroup gerekend worden.

4.3.2.2 Skype, een rationele en functionele keuze

De reden voor de voorkeur van Skype boven Facebook komt voort uit rationele en functionele overwegingen van de respondenten.

Categorie A; Skype handig voor huiswerk & sterk bewust van de offline en online omgeving

Dat de respondenten gericht zijn op functionaliteit komt terug in de wijze waarop de Skype wordt ingezet. Zes leerlingen uit categorie A en twee uit categorie B bespreken huiswerk en andere schoolgerelateerde opdrachten via Skype. Maar bij categorie A komt het rationele denken vooral naar voren in de redenen die de respondenten aangeven om onderwerpen wel of niet aan te snijden als ze zich in elkaars gezelschap bevinden. Deze leerlingen zijn zich zeer bewust van hun omgeving, zowel offline als online, en handelen daarnaar. Zo zeggen drie leerlingen uit categorie A niet te weten wat zij op Facebook zouden zetten dat interessant is voor de gehele groep; *“Ik post nooit iets op Facebook; ik heb geen flauw idee wat ik erop zou moeten zetten. Via Skype kan ik nog wel gewoon praten. Maar Facebook daar praat je tegen iedereen en dan heb ik geen idee wat ik erop zou moeten zetten”* (resp. 16A). Drie respondenten uit categorie A geven aan dat ze sommige onderwerpen liever niet op school bespreken, omdat de gehele groep eromheen staat, maar dat ze wachten met het bespreken van een onderwerp tot ze met de betreffende persoon online gericht contact kunnen zoeken via de chat. Zij vinden het belangrijk dat niet iedereen mee kan kijken als je online contact hebt met elkaar; *“Skype is dat je met 1 iemand of een groep praat en dat niet iedereen het kan lezen op internet”* (resp. 11A) en: *“Het is bijvoorbeeld makkelijker als je aan één iemand iets wilt vragen, dan hoef je bijvoorbeeld niet op school in een gesprek te mengen om danne iets te vragen”* (resp. 17A). In zijn algemeenheid gaven 7 respondenten uit categorie A en 3 uit categorie B aan dat zij zich het belangrijk vinden dat online niet iedereen mee kan kijken; zij hebben een grote voorkeur voor gericht contact. Ondanks het feit dat iedereen aangeeft Skype ook te gebruiken voor sociale doeleinden, al is het maar dat de meeste functioneel ingezette gesprekken uiteindelijk vaak uitmonden in sociale getinte gesprekken, geeft ook respondent 11 aan dat het elkaar offline zien voor hem het ‘echte sociaal zijn’ is. Toch zou hij het wel missen als de mogelijkheid tot online contact er niet meer zou zijn: *“omdat het heel fijn is om af en toe iets te kunnen vragen of verder te kunnen praten over waar we het op school over hadden. Aan de andere kant zou ik het ook niet heel erg vinden, want ik heb genoeg andere dingen te doen. Ik zou me er niet druk om maken ofzo”*. Dat in tegenstelling tot het moeten missen van offline vriendschappen, waarover hij zich wel druk zou maken: *“die zijn toch wel heel belangrijk.”*

Categorie B; Skype, geen ‘overbodige ballast’

Acht respondenten uit categorieën A en B geven aan dat zij Skype gebruiken, in plaats van Facebook, omdat het veel meer tegemoet komt aan hun wensen. De meerderheid van deze respondenten bevindt zich in categorie B. De ‘overbodige ballast’ die Facebook biedt in de vorm van statusupdates, likes en het kunnen plaatsen van foto’s, is op Skype niet, of veel minder prominent aanwezig. En aangezien diverse respondenten aangeven dat zij Facebook alleen maar zouden gebruiken om te chatten, zeggen ze: *“dan kan je net zo goed Skype gebruiken”* (resp. 16A). De chat van Skype wordt namelijk fijner bevonden en het is handig dat je met Skype ook kunt bellen; *“Skype is alles in 1 voor mij”* (resp. 14B). *“Het enige verschil tussen Facebook en Skype is gewoon dat je op Facebook allemaal foto’s kunt plaatsen, statussen etcetera. Ik gebruik die statussen niet, dus Facebook is gewoon een tweede Skype voor als mensen niet online zijn op de echte Skype”* (resp. 19B).

Categorieën A en B; weinig berichten ‘die nergens over gaan’

Ondanks het feit dat bijna alle respondenten rationele keuzes maken met betrekking tot het gebruik van de sociale media, en het grotendeels ook functioneel inzetten, is er, met uitzondering van een enkeling, niet duidelijk een afkeer waar te nemen over berichten die ‘nergens over gaan’ (Van Dijk, s.a. in van Osch & van Zijl, 2011:39). Respondent 12 geeft aan wat een ander online bericht: *“ ik zit net een broodje worst te eten’ en dan zit ‘ie letterlijk televisie te kijken, tweet hij dan en als er reclame is, dan tweet hij dat er reclame is. Dat vind ik nou echt levenloos. Ik vind dat dom, maar ook wel weer komisch”*. Overigens is het lastig beoordelen wanneer daar sprake van is. Voor de één kan een bepaald bericht aan deze ‘voorwaarden’ voldoen, terwijl het bericht voor de ander wel van waarde is. Er zijn echter maar weinig leerlingen die zelf aangeven dat hun chats ‘nergens over gaan’. Het meeste online contact dat de hoogbegaafde jongeren hebben is een voortzetting van de gesprekken

die zij op school hebben en wordt daarnaast vooral ingezet voor het bespreken van huiswerk en het spelen van games.

4.3.3 Online sociaal leven

“Ik houd meer van mond-op-mond contact.” (resp. 2)

“Nou, ik kan me niet voorstellen hoe je dat volhoudt, sommigen die doen echt niks anders.” (resp. 12)

“Nouja, je houdt het gewoon beter bij, denk ik, en en, mensen, ja, je hebt geen gebrek aan contact met mensen dat ze een beetje wegvagen uit je leven.” (resp. 14)

“Ik denk dat er alleen maar bonussen aan zitten. Ik denk dat er pluspunten aan zitten, maar ik denk niet dat die pluspunten, wanneer weggenomen, minpunten kunnen worden.” (resp. 18)

Om eerder genoemde online sociale handelingen nog wat meer ‘body’ te geven, zijn in de meeste interviews ook de ideeën van de respondenten over online sociaal leven in zijn algemeenheid besproken. Dit verschilt niet wezenlijk van de eerder beschreven bevindingen. De meest in het oog springende resultaten zijn de volgende. Twaalf respondenten hebben aangegeven offline contact belangrijker te vinden voor vriendschappen dan online contact. De meeste van deze respondenten bevinden zich in categorie A. Zij zeggen het niet erg te vinden als zij online niet met elkaar actief kunnen zijn; *“vrienden moeten dan gewoon langer wachten, voor ik ze iets vertel”* (resp.1). Ook zeiden twaalf respondenten online contact vooral handig te vinden voor contact met vrienden die ver(der) weg wonen. In categorie A bevinden zich vier respondenten die een negatieve houding hebben ten aanzien van online sociaal leven; met name dat op Facebook; *“Ik denk soms wel eens, oh jee, je gaat nu slapen, wat spannend. Oh, je hebt een toets, wat spannend”* (resp. 2A). Twee respondenten zijn van mening dat de kans dat vriendschappen online verslechteren groot is; er bestaat kans op misverstanden als je elkaar niet ziet en spreekt. Daartegenover staat dat vier anderen de functie van online sociaal leven juist als ondersteunend aan het offline leven ervaren. Het spelen van online games wordt vooral door de respondenten van categorie B als online sociaal contact gezien; *“Dat is nou juist het samen zijn, League of Legends doe je zo goed als nooit alleen”* (resp. 7A). En diverse gamers geven aan dat het vooral handig is om online contact te hebben zodat je verder kunt komen in de online games. Wanneer er geen sociaal online leven mogelijk zou zijn, geven vooral de respondenten uit categorie B aan het te zullen missen.

5 Resultaten, conclusie en discussie

De onderzoeksvraag die ik met dit onderzoek wilde beantwoorden is opgebouwd uit twee elementen. De eerste betreft het uiteenzetten van de online sociale handelingen die de hoogbegaafde jongeren op Facebook verrichten. De vraag die daarop volgt is: “hoe kan dit begrepen worden in relatie tot hun offline sociale context?”, die gevormd werd door het hb-onderwijs, de peergroup van de jongeren en hun dominante sociale kenmerken. In onderstaande beknopte samenvatting van de resultaten tracht ik die vragen te beantwoorden.

5.1 Beknopte samenvatting resultaten

Aangezien gebleken is dat het hb-onderwijs door de respondenten als prettig ervaren wordt en als plek waar zij ‘zichzelf kunnen zijn’, kan deze als constante beschouwd worden. Overeenkomstig de theorieën van Mönks en Ypenburg (1995; 2011) kunnen zij hier ook echt ‘hoogbegaafd zijn’. Zoals aangegeven in hoofdstuk vier heb ik de groep in tweeën verdeeld; categorie A vindt zijn belangrijkste peers en vrienden in zijn klasgenoten en categorie B vindt deze in zowel zijn klasgenoten als in niet-hoogbegaafde jongeren.

Categorie A; intern gericht, offline sociaal leven belangrijker dan online

Categorie A lijkt intern gericht te zijn; zij bevinden zich voornamelijk onder elkaar. De helft van deze categorie heeft een Facebookprofiel, maar zij zijn erg weinig actief op dit medium. Als zij het medium gebruiken, maken zij gebruik van de chatfunctie. Ze zijn op Facebook niet tot nauwelijks in contact met hun klasgenoten. Een enkeling gebruikt het om in contact te komen met degenen die ze niet tot hun peergroup rekenen. Het is niet zo dat zij online geheel geen contact hebben met hun klasgenoten. Daarvoor gebruiken ze Skype. Circa een kwart van de leerlingen uit deze categorie heeft daarnaast op Skype ook contact met vrienden die niet tot hun belangrijkste peergroup behoren.

Bovenstaande online sociale handelingen lijken verklaarbaar vanuit het offline sociale netwerk van de hoogbegaafde jongeren. Deze leerlingen zoeken vooral contact met elkaar. Ook na schooltijd spreekt tweederde van de leerlingen met elkaar af voor sociale doeleinden. Daarentegen spreken zij nooit af met degenen die zij hebben leren kennen in een sociaal verband als sportclub of muziekvereniging. Een enkeling heeft wel online contact met deze groepen, maar vaak is dat functioneel van aard; bijvoorbeeld om af te spreken hoe laat ze ergens verwacht worden.

De voorkeur voor het zich onder elkaar bevinden lijkt verklaarbaar door de overeenkomst in hun belevingswereld. Deze wordt door een groot aantal respondenten uit categorie A gevormd door interesses in vooral wetenschappelijke onderwerpen en de voorkeur voor filosoferen, het onderbouwen van gedachtegangen en diepgaande gesprekken. Zij zoeken hierin aansluiting bij gelijkgestemden (D’hondt & Van Rossen, 2012; Kieboom & Hermans, 2004). Dat is dan ook wat zij doen; zowel offline als online. In de theorie komt naar voren dat de ‘afwijkende’ belevingswereld zou kunnen leiden tot het zich niet begrepen voelen en het zich terugtrekken door de hoogbegaafden (Hoogeveen in Van der Neut, 2005). Echter, in de offline context voelen zij zich prima op hun gemak en zijn zij juist omringd met degenen met wie ze hun interesses kunnen delen. En zoals gezegd doen zij dit ook online; zij bewegen zich vooral onder elkaar.

Het feit dat categorie A online minder actief is dan categorie B lijkt begrijpelijk te zijn doordat zij elkaar - dus hun peers - elke dag treffen op school en offline contact belangrijker vinden dan online contact. Dat geldt niet geheel voor categorie B, die een deel van zijn belangrijke peergroups niet dagelijks treffen. Toch is categorie A, tenslotte ook een ‘Net Geners’ generatie (Tapscott, 2009:2), ook online met elkaar in contact. Zij gebruiken hiervoor vooral de chatfunctie van Skype. Dit is als

volgt te begrijpen. Naast de belevingswereld, lijken ook de voorkeur voor rationaliteit en functionaliteit van invloed te zijn op de online sociale handelingen van hoogbegaafde jongeren. Online contact wordt vaak functioneel ingezet, zoals voor het bespreken van huiswerk en andere schoolprojecten. Overigens resulteren deze gesprekken uiteindelijk regelmatig in langere gesprekken, die vaak in lijn liggen met hetgeen zij ook op school met elkaar bespreken. Ondanks het feit dat ik de 'imagined audience' (boyd, 2007) niet heb meegenomen als attenderend begrip in mijn onderzoek, werd 'de omgeving' als invloedrijke factor door diverse respondenten uit categorie A genoemd¹⁹. Hun online sociale handelingen lijken dan ook deels terug te voeren op het feit dat zij zich sterk bewust zijn van de anderen in hun omgeving, zowel offline als online. Zo is een kwart van de respondenten zich offline bewust van de 'audience' en wacht met het bespreken van bepaalde zaken liever tot zij gericht contact met elkaar kunnen hebben via Skype. Op Facebook zijn zij zich wel bewust van de 'imagined audience'. Juist door dit bewustzijn bedenken zij zich wat zij zouden kunnen posten dat voor de gehele groep interessant kan zijn. Aangezien dit volgens hen niet mogelijk is, resulteert het erin dat zij geen statusupdates plaatsen. De keuze voor het chatten via Skype lijkt dan ook logisch; categorie A wil graag gericht contact en niet iedereen hoeft te zien wat zij te zeggen hebben.

Categorie B; extern gericht, zowel offline als online sociaal contact

Categorie B is veel actiever op Facebook dan categorie A. Op twee respondenten na hebben zij allemaal een Facebookaccount en ruim de helft is dagelijks actief op dit medium. Net als categorie A gebruiken de meesten bij voorkeur de chatfunctie. Daarnaast is bijna de helft ook actief via de statusupdates. Twee van hen bereiken daarmee de 'buitenwereld' doordat zij via Twitter verbonden zijn met Facebook; hun berichten zijn ook zichtbaar voor onbekenden. Alle anderen beperken dit bereik. Dat gebeurt door alleen te chatten met bekenden en door de zichtbaarheid op Facebook te beperken. Zo hebben de statusupdates van de andere twee respondenten een beperkt bereik; zij zijn alleen zichtbaar voor hun vrienden. Categorie B gebruikt Facebook niet zozeer om met hun klasgenoten in contact te komen, maar veel meer voor contact met niet-hoogbegaafde vrienden. Dit geldt zowel voor hun belangrijkste niet-hoogbegaafde peergroups als voor de vrienden daarbuiten. Online contact met klasgenoten zoeken zij vooral via Skype. En Skype gebruiken zij daarnaast, meer nog dan Facebook, ook voor contact met hun niet-hoogbegaafde vrienden.

Net als bij categorie A het geval is, lijken bovenstaande handelingen te kunnen worden afgeleid vanuit de offline context. Hun offline sociale netwerk is veel breder en meer extern gericht dan die van categorie A en dat zie je terug in hun online handelingen. Categorie B spreekt offline veel minder vaak af met klasgenoten dan categorie A. Zij zien deze groep dagelijks en dat lijkt voldoende te zijn. In hun sociale verband treffen zij ook niet-hoogbegaafde vrienden, die zij minstens net zo belangrijk vinden als hun klasgenoten. Met deze vrienden spreken zij offline wel af. Echter, zij zien elkaar niet dagelijks en door online contact met elkaar te hebben, kunnen zij ook met deze groep contact blijven houden. Zij gebruiken de online media dan ook om afspraken te kunnen maken om hun vrienden offline te kunnen zien. Anders dan categorie A, geeft minimaal de helft van de respondenten uit categorie B aan zich eenzaam of buitengesloten te voelen als zij geen online contact zouden kunnen hebben met hun vrienden.

Evenals bij categorie A, lijken ook bij categorie B sociale kenmerken van de respondenten een effect te hebben op de online sociale handelingen. Hierbij zijn vooral rationaliteit en functionaliteit van invloed. De voorkeur van Skype boven Facebook is vooral te begrijpen doordat zij de 'overbodige ballast' die Facebook biedt in de vorm van het plaatsen van foto's, de likes en het poken, niet kunnen waarderen. Voor meer dan de helft van de categorie geldt dit ook voor de statusupdates. Zij maken

¹⁹ Ik ben mij ervan bewust dat ik boyd (2007) in de theoretische verkenning heb aangehaald m.b.t. de invloed van de 'imagined audience' op het online sociale profiel van gebruikers van online sociale netwerken. In mijn onderzoek heeft de '(imagined) audience' een andere uitwerking.

liever gebruik van een medium dat meer overeenkomt met hun wensen; geen overbodige ballast en met de primaire focus op gericht contact. Dus ondanks het feit dat categorie B redelijk extern gericht is, met ook diverse niet-hoogbegaafde vrienden, zijn de extra's die Facebook juist aantrekkelijk maakt voor veel van zijn gebruikers, niet aan hen besteed. Facebook wordt door hen vooral gebruikt om contact te kunnen onderhouden met degenen die verder weg wonen. Maar ook in dat geval vindt het contact voornamelijk plaats via de chatfunctie.

5.2 Conclusie en discussie

Mijn onderzoek heeft aangetoond dat er een relatie is tussen het offline en online sociale leven van hoogbegaafde jongeren. Dit komt overeen met de bevindingen van onder andere boyd (2007), Subrahmanyam et al. (2008) en Valkenburg & Peter (2007). Het komt niet overeen met de bevinding van Grieve et al. (2013) die aangeven dat online sociale vriendschappen op Facebook losstaan van offline sociale vriendschappen. Met betrekking tot het onderzoek van Grieve et al. (2013) kan eveneens opgemerkt worden dat, met uitzondering van één respondent, Facebook door hoogbegaafde jongeren niet gebruikt wordt om in contact te komen met onbekenden. Overeenkomstig de onderzoeken waarin gesteld wordt dat jongeren zich online vooral verbinden met degenen die zij ook offline goed kennen (Hermes et al., 2012; boyd, 2007; Gross, 2004), is ook in dit onderzoek gebleken dat hoogbegaafden online vooral verbonden zijn met bekenden. Voor categorie A betreft dit vooral een online verbondenheid met andere hoogbegaafden via Skype en voor categorie B een verbondenheid met vooral niet-hoogbegaafden via Facebook en met zowel hoogbegaafden als niet-hoogbegaafden via Skype. Boyd (2007) geeft daarbij aan dat het online profiel van jongeren niet erg afwijkt van hun offline profiel omdat zij zich bekeken voelen door degenen met wie zij online verbonden. Zoals gezegd zijn ook hoogbegaafde jongeren online vooral verbonden met hun peers. En ook bij hun is er sprake van 'online = offline'. Echter, dit is niet alleen te verklaren door de 'imagined audience'. Mijn conclusie met betrekking tot de onderzochte 'offline – online relatie' is dat online sociale handelingen van hoogbegaafde jongeren te begrijpen zijn vanuit hun offline context die in dit onderzoek werd bepaald door het hb-onderwijs, het sociale netwerk van de hoogbegaafde jongeren en hun dominante sociale kenmerken. De eerste twee speelden daarbij een grote rol en kunnen niet los van elkaar gezien worden; school is de plek waar veel vrienden- en peergroups tot stand komen (Dubet 1994 in Hermes et al, 2012:135; Kohnstamm, 2009:209-210). Evenals de bevindingen van boyd (2007, 2008) zijn hoogbegaafde jongeren online vooral actief met hun peers vanuit hun wens met hen te socialiseren. Het is echter niet zo dat zij dit doen om 'erbij te horen' en 'cool' te zijn. Ook zijn zij niet bang dingen te missen en buiten de groep te vallen als zij online niet met elkaar actief zijn, zoals het onderzoek van de Nationale Academie uitwijst (2012). Dit laatste echter met uitzondering van een aantal respondenten uit categorie B, waarbij de angst buitengesloten te raken hun netwerk van niet-hoogbegaafde vrienden betreft.

Naast de offline context van het hb-onderwijs en de invloed van de peergroup is gebleken dat de voorkeur voor functionaliteit en rationaliteit van grote invloed leek te zijn op online sociale handelingen van alle respondenten. Het had niet alleen invloed op de wijze waarop zij online sociale handelingen verrichtten, maar ook de keuze van het online medium is te begrijpen door deze uitgesproken voorkeur. Over het algemeen genomen zijn zij vooral online actief met elkaar omdat het functioneel is; om huiswerk te bespreken en afspraken te kunnen maken. Daarnaast biedt het een mogelijkheid tot het voortzetten van gesprekken. Zij maken hiervoor het liefst gebruik van de chatfunctie van Skype. Categorie A met als meest opvallende reden dat niet iedereen mee kan kijken en zij niet weten wat zij zouden moeten posten als iedereen mee zou kijken en categorie B omdat zij de overbodige ballast van een medium als Facebook niet kunnen waarderen. Onderhouden van vriendschappen wordt ook als reden genoemd om online met elkaar actief te zijn (boyd, 2007); voor hoogbegaafde jongeren betreft dit voornamelijk vriendschappen met degenen die zij niet dagelijks treffen. Het onderhouden van vriendschappen wordt door de meerderheid van de groep

respondenten vooral gevonden in het hebben en onderhouden van offline contacten. Dit houdt echter niet in dat zij, zoals Turkle aangeeft (2011), van mening zijn dat hun offline sociale leven ten koste gaat van online sociaal leven. Een kleiner aantal respondenten geeft aan dat het hebben van online contact met degenen die zij offline ook goed kennen, hun vriendschappen ten goede komt. Dit komt overeen met de bevindingen van onder andere Subrahmanyam et. al (2008) en Valkenburg & Peter (2007).

Zoals aangegeven was het voor mij van belang om een setting te vinden waar de hoogbegaafde jongeren onder elkaar konden zijn, zodat ze 'zichzelf' konden zijn en de kans op 'hoogbegaafde sociale handelingen' zo groot mogelijk zou zijn. Maar wat als dat niet het geval is? Dan is een 'categorie A' lastig te creëren. Veel hoogbegaafde jongeren volgen regulier onderwijs. In hoeverre passen zij zich zowel offline als online aan, aan de sociale handelingen van de niet-hoogbegaafden? En in hoeverre speelt de dominant aanwezige voorkeur voor rationaliteit en functionaliteit dan een rol bij hun online sociale handelingen? Het is een omvangrijke taak om dit in kaart te brengen. Vaak zijn hoogbegaafde jongeren in het reguliere onderwijs niet traceerbaar. Veelal zijn zij niet getest en weten dus zelf niet met zekerheid te zeggen dat zij hoogbegaafd zijn. En doordat zij gewend zijn zich aan te passen (Kieboom & Hermans, 2004) valt ook uit hun sociale handelingen niet direct op te maken dat zij hoogbegaafd zijn.

De voorgaande paragraaf maakt duidelijk dat er uit de categorieën A en B mechanismes te herleiden zijn, zoals het feit dat degenen die offline vooral intern gericht zijn zich online ook vooral onder elkaar bevinden en degenen die offline meer extern gericht zijn, dat online ook zijn. Deze laatste categorie is actiever op Facebook. Ondanks het feit dat ik het gevoel had dat er 'verdikking' van resultaten heeft plaatsgevonden tijdens de interviews, is twintig respondenten een beperkt aantal. Daarom durf ik niet te stellen dat mijn bevindingen leiden tot theorievorming, anders dan dat het bijdraagt aan de reeds bestaande bevinding 'offline = online'. In dat kader lijkt het van wetenschappelijk belang om een dergelijk onderzoek onder meer respondenten nogmaals uit te voeren.

Om nog meer inzicht te verkrijgen in de relatie tussen de online sociale handelingen van hoogbegaafde jongeren met hun offline context, zou ik op basis van mijn bevindingen de volgende aanbevelingen willen doen. De eerste is om een zelfde soort onderzoek onder een groter aantal respondenten uit te voeren om te bekijken of de bevindingen overeenkomen met die van dit onderzoek en om meer uitspraken te kunnen doen die kwantitatief van aard zijn. Mijn tweede aanbeveling is, om met de resultaten die er nu liggen, de groep nogmaals te bevragen, maar dan dieper in te gaan op de betekenisgeving van hun vriendschappen en verder in te gaan op hun sociale dominante kenmerken. Hun online sociale handelingen zouden dan nog beter te begrijpen zijn. In dit type onderzoek zie ik een mooie samenwerking tussen sociologen en psychologen. En de derde aanbeveling is – zij het, zoals aangegeven, een omvangrijke taak – om een gelijksoortig onderzoek af te nemen onder hoogbegaafde jongeren die zich niet veelvuldig onder elkaar begeven. In hoeverre passen zij zich aan, aan hun niet-hoogbegaafde omgeving? En (hoe) zijn hun sociale dominante kenmerken dan van invloed op hun online sociale handelingen? Zijn zij, ondanks een andere context, even rationeel en functioneel ingesteld als de respondenten uit dit onderzoek?

Tenslotte ben ik mij ervan bewust dat een exploratief onderzoek, zoals door mij uitgevoerd, ook op andere manieren te interpreteren is. Alhoewel de wijze waarop ik de categorieën A en B van elkaar heb gescheiden, relevant en onderbouwd is, is dit niet de enig mogelijke manier om categorieën te creëren binnen de groep respondenten. Overigens verwacht ik niet dat dat tot geheel andere resultaten had geleid. De nadruk zou alleen op andere elementen gelegd kunnen worden. Alles overziend, ben ik van mening dat dit onderzoek als bijdrage beschouwd kan worden, zij het beknopt, aan de wetenschappelijke discussie rondom offline en online sociaal leven en de relatie daartussen. Daarnaast levert het tevens een bijdrage aan een breder inzicht in de groep hoogbegaafde jongeren.

6 Bronvermelding

- Baarda, D.B., M.P.M. de Goede & A.G.E. van der Meer-Middelburg (2007). *Basisboek interviewen. Handleiding voor het voorbereiden en afnemen van interviews*. Groningen / Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Bayraktar, F. & H. Amca (2012). "Interrelations Between Virtual-World and Real-World Activities: Comparison of Genders, Age Groups, and Pathological and Nonpathological Internet Users". *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking* 15(5): 263-269. Geraadpleegd op 30 juli via: <http://online.liebertpub.com/doi/abs/10.1089/cyber.2011.0337>.
- boyd, d.m. (2008). *Taken Out of Context: American Teen Sociality in Networked Publics*. PhD Dissertation. University of California-Berkeley, School of Information. Geraadpleegd op 3 maart 2013 via: <http://www.danah.org/papers/>.
- boyd, d.m. (2007). Why Youth (Heart) Social Network Sites: The Role of Networks Publics in Teenage Social Life. *MacArthur Foundation Series on Digital Learning – Youth, Identity, and Digital*. (pp. 1-26). *Media Volume*. Cambridge MA: MIT Press.
- Blumer, H. (1969). *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Braster, J.F.A. (2000). *De kern van casestudy's*. Assen: Van Gorcum.
- Drent, S. & E. van Gerven (2002). *Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*. Utrecht: Lemma.
- Gillebaard, H. & C.J. Jager (2011). *Blik op Mediawijsheid. Risicotaxatie, Opvoedstrategieën en Mediagedrag anno 2011*. Expertisecentrum Mediawijzer.net: Utrecht. Geraadpleegd op 15 juni 2012 en 14 mei 2013 via <http://typo.kennisnet.nl/fileadmin/kennisnet/Mediawijzer.net/Dialogic-Blik-op-Mediawijsheid-2011.pdf>.
- Grieve, R, M. Indian, K. Witteveen, G. Anne Tolan & J. Marrington (2013). "Face-to-face or Facebook: Can social connectedness be derived online?" *Computers in Human Behavior* 29 (3): 604–609. Geraadpleegd op 30 juli 2013 via: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563212003226>.
- Gross, E. F. (2004). "Adolescent internet use: What we expect, what teens report". *Journal of Applied Developmental Psychology*, 25 (6): 633-649.
- Hermes, J, P. Naber & A. Dieleman (2012). *Leefwerelden van jongeren. Thuis, school, media en populaire cultuur*. 2^e druk. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Hondt, C., d' & H. van Rossen (2012). *Hoogbegaafde kinderen opvoeden. Praktische gids voor de sociaal-emotionele begeleiding van hoogbegaafde kinderen en jongeren*. 3^e druk. Antwerpen / Apeldoorn: Garant Uitgevers.
- Hoonaard, W.C. van den, (1997). *Working with sensitizing concepts, Analytical Field Research*. California: Sage Publications. Geraadpleegd op 27 februari 2013 via: http://wiki.uva.nl/kwamcowiki/index.php/Sensitizing_concept.
- Hop, L. & B. Delver (2012). *Jongeren leiden aan Social Media Stress. Jongeren in de greep van de Sociale Media*. Amsterdam: Nationale Academie voor Media & Maatschappij.
- Kieboom, T. & A. Hermans (2004). *Hoogbegaafde leerlingen op de secundaire school. Hoogvliegers of kwetsbare vogels?* Antwerpen / Apeldoorn: Garant Uitgevers.
- Kieboom, T. (2007). *Hoogbegaafd. Als je kind (g)een einstein is*. 9^e druk. Tiel: Uitgeverij Lannoo.
- Kohnstamm, R. (2009). *Kleine ontwikkelingspsychologie*. 3^e druk. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

- Koster, W. de (2010). *Nowhere I could talk like that. Togetherness and identity on online forums*. Proefschrift.
- Macionis, J. & K. Plummer (2008). *Sociology, a global introduction*. 4th edition. Harlow: Pearson Education Limited.
- Mayseless, O. (1993). "Gifted adolescents and intimacy in close same-sex friendship". *Journal of Youth and Adolescence* 22(2):135-146.
- Mönks, F.J. & I. Ypenburg (1995). *Hoogbegaafde kinderen thuis en op school*. Alphen aan den Rijn: Samson H.D. Tjeenk Willink.
- Mönks, F.J. & I. Ypenburg (2011). *Hoogbegaafdheid bij kinderen*. Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- Muuss, R.E. (2006). *Theories of Adolencece*. 5^e druk. New York: McGraw-Hill.
- Naber, P. (2004). *Vriendschap en sociale cohesie. De rol van leeftijdgenoten in de opvoeding van de jeugd*. Inauguratiebrochure. Den Haag.
- Neut, van der, D. (2005). Wonderkinderen - Het raadsel van extreme begaafdheid. *Psychologie Magazine, juni*. Geraadpleegd op 16 mei 2013 via: www.psychologiemagazine.nl/web/Artikelpagina/Wonderkinderen-Het-raadsel-van-extreme-begaafdheid.htm
- Osch, D. van & R. van (2011). *Basisboek Sociale media: 1-43*. Boom Lemma uitgevers.
- Ritzer, G. (1992). *Sociological theory*. New York: McGraw-Hill.
- Rooij, A.J., T.M. van Schoenmakers & D. van de Mheen (2011). *Monitor Internet en Jongeren 2006-2010. Nederlandse jongeren op internet: applicaties, (overmatig) gebruik en de relatie met middelengebruik*. Rotterdam: IVO. Geraadpleegd op 31 mei via: <http://www.ivo.nl/UserFiles/File/Publicaties/2011-08%20Factsheet%20Nederlanderse%20jongeren%20op%20internet.pdf>
- Strauss, A. en J. Corbin (1998). *Basics of qualitative research. Techniques and procedures for developing grounded theory*. London: Routledge.
- Subrahmanyam, K., S.M. Reich, N. Waechter & G. Espinoza (2008). "Online and offline social networks: Use of social networking sites by emerging adults". *Journal of Applied Developmental Psychology*, 29 (6): 420-433. Geraadpleegd op 6 augustus 2013 via: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0193397308000713>
- Tapscott, D. (2009). *Grown Up Digital. How the Net Generation is Changing Your World*. getAbstract. New York: McGraw-Hill.
- Thelwall, M. (2008). "Social networks, gender, and friending: An analysis of MySpace member profiles". *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 59(8): 1321-1330. Geraadpleegd op 30 juli 2013 via: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/asi.20835/full>.
- Turkle, S. (2011). *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*. New York: Basic Books, a member of the Persues Books Group.
- Valkenburg, P. M., & J. Peter (2007b). "Online communication and adolescent well-being: Testing the stimulation versus the displacement hypothesis". *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12 (4): 1169-1182. Geraadpleegd op 6 augustus 2013 via: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1083-6101.2007.00368.x/full>
- Vorst, J. (2009). Paper: *Sociaal constructivistisch onderzoekperspectief en grounded theory*. Geraadpleegd op 10 juni 2013 via: <http://www.joopvorst.com/downloads/Vorst%202009%20Sociaal%20%20constructivisme%20en%20Grouned%20Theory%20paper%20BSN.pdf>
- Weick, K.E. (1995). *Sensemaking in organizations*. Thousand Oaks: Sage.

- Wilson, R.E., S.D. Gosling & L.T. Graham (2012). "A Review of Facebook Research in the Social Sciences". *Perspectives on Psychological Science* 7(3):203–220. Sage.
- Zywica, J. & J. Danowski (2008). "The Faces of Facebookers: Investigating Social Enhancement and Social Compensation Hypotheses; Predicting Facebook™ and Offline Popularity from Sociability and Self-Esteem, and Mapping the Meanings of Popularity with Semantic Networks". *Journal of Computer-Mediated Communication* 14(1): 1-34.

7 Bijlagen

7.1 Attenderende begrippen - achtergrondinformatie

Tabellen 2 t/m 8 bieden de geïnteresseerde lezer achtergrondinformatie bij de resultaten uit hoofdstuk vier. Er worden op basis van de attenderende begrippen verschillen en overeenkomsten tussen categorieën A en B aangeven, teruggevoerd op respondentniveau. Daarnaast zijn er enkele kenmerkende citaten opgenomen.

Tabel 2 Basisschool en hb-onderwijs

Basisschool en hb-onderwijs	Resp. cat. A	Resp. cat. B
Niet naar hun zin op de basisschool	1, 3, 10, 11, 15, 17	6, 7
Ik voel mij begrepen door / op mijn gemak bij mijn klasgenoten	1, 2, 3, 5, 10, 11, 12, 13, 16, 17	4, 6, 7, 8, 9, 14, 18, 19, 20
Citaten		
<i>"... ik meestal alleen stond in dingen (...) en dat vonden sommige mensen heel raar, andere mensen reageerden erop, met elkaar pesten, denk ik" (resp. 1, 28.23)</i>		
<i>Vrienden op basisschool: "Toen ik op de lagere school zat dacht ik van wel ja (...) Nah, hoe heet het, om het vrienden te noemen. Ik denk niet dat ze zelf doorhadden dat ze zo waren maar, niet, hoe heet het, niet vervelend bedoeld ofzo maar, meestal waren ze een beetje van oké, ja, leuk, gewoon normaal en dan, ja, 't was meer gewoon als kennissen enzo dus, het was niet echt vrienden." (resp. 10, 4.27)</i>		
<i>Had je op de lagere school vrienden? "Ja, het was een leuke school". Had je het idee dat je daar anders was dan de anderen? "Nee, helemaal niet eigenlijk. Kwam pas meer, die onderscheiding dat mensen, dat ik er zelf achter kwam met een IQ-test enzo dat het zo was." (3.22). (...) En hoe voel je je hier op school, hoe voel je je hier in de groep? "Ja, het, het is hier wel heel anders, want we zijn toch wel een ander groepje in verhouding tot de rest van de school, een beetje, een apart groepje ook. (...) Onze groep zelf is wel heel gezellig enzo en ook wel gewoon goed en aardig tegen elkaar, maar het is toch redelijk afgesloten van de rest van de school." (resp. 14, 4.00)</i>		
<i>Basisschool: "Ze merkten wel dat ik een beetje anders was dan de rest." (resp. 4, 1.47) Hb-onderwijs: "Ik kan wel waarschijnlijk met eh de hele klas wel goed omgaan enzo, zeg maar als vrienden." (resp. 17, 3.32)</i>		
<i>Op basisschool: "Ja, het was wel leuk. Het was vooral heel saai, want het was gewoon een uurtje werken en de rest zou ik me gewoon vervelen." (1.23). (...) "Ik had heel veel vrienden op de lagere school."(resp. 19, 1.41)</i>		

Tabel 3 Sociaal netwerk; vrienden en peers

Sociaal netwerk; vrienden en peers	Resp. cat. A	Resp. cat. B
Sport	1, 3, 5, 10, 11, 12	4, 6, 7, 8, 14, 18, 19
Orkest / band	11	18, 20
Spreekt met klasgenoten af na schooltijd ²⁰ - sociaal	10, 11, 12, 13, 16, 17	18, 19
Citaten		
<p>Met vrienden: <i>“Sowieso kunnen lachen, dat je om de zoveel tijd eens een keer met elkaar praat. Dat je ook gewoon vaker met elkaar praat en als je dan bijvoorbeeld met z’n tweeën ergens staat dat je niet een beetje rommelig gaat lopen staan, en dat je gewoon eh een beetje loopt te praten, over vanalles eigenlijk.”</i> (resp. 2, 11.57)</p> <p>Belangrijkste vriend: <i>“Het is meestal die vriend die me meestal aan andere vrienden helpt. Mijn tussenpersoon, zeg maar.”</i> (resp. 9, 5.00)</p> <p>Niet afspreken met sportvrienden: <i>“Dat zou bij taekwondo op zich wel kunnen, maar dat is meestal op een, in, door de weeks is het in de avond, dus dan zou je sowieso niet zomaar effe mee kunnen rijden, dan moet je echt afspreken. En op zaterdag, ja, is het meestal druk, omdat, ja, alles moet geregeld worden, en natuurlijk die andere interesses.”</i> (resp. 10, 18.47)</p> <p>Belangrijk in vriendschappen: <i>“Dat ze eh, wel om je geven, dat ze dan bijvoorbeeld als je hulp nodig hebt of verdrietig bent dat ze niet zo zijn van zoek het maar zelf uit, maar gewoon echt naar je toe af lopen of ook gewoon echt eh kunnen zien wat je voelt en dat doe ik dan ook weer terug.”</i> (resp. 15, 35.04)</p> <p>Vriend is: <i>“iemand die ik goed ken, waarmee ik het leuk vind om dingen samen te doen en het ook doet. Ja dat doen we vaak genoeg.”</i> (resp. 17, 3.50)</p> <p><i>“Dat je bijvoorbeeld eh, vaker dingen doet eh met klasgenoten buiten school. Terwijl dat vroeger nauwelijks gebeurde. (...) Met bijna iedereen uit mijn klas wel af en toe”. (33.29) (...) Heb je met je schakcontacten nog contact? “Nee, buiten het schaken om niet echt.”</i> (resp. 17, 34.18)</p> <p><i>“Online heb je niet echt, sowieso woont het grootste deel van mijn vrienden echt in Delft dus dan kan je, dan heb je niet echt heel veel zin om een uur te fietsen dus dan praat ik gewoon via Skype, maar met de persoon in de straat ben ik meer offline bezig dan online, want daar hoef ik paar sec, letterlijk 100 meter te rennen en dan ben ik er al. Dus dan ben ik meer offline met hem bezig.”</i> Stel vrienden van school woonden in de buurt? <i>“Dan zou ik ook vaker offline gaan, zou ik echt naar ze toe gaan, daar gamen, dan zou ik misschien mijn computer zelfs meenemen en zouden we daar gewoon een landparty houden etcetera. Maar het wordt nu wel lastig om die hele computer, want die is zo groot, die is aardig zwaar, 15 kilo of 20 kilo mee te nemen op de fiets van hier.”</i> Maar als het praktisch mogelijk zou zijn, <i>“dan zou ik het zeker wel doen.”</i> (resp. 19, 39.27)</p> <p>Belangrijkste groep: <i>“Dat staat eigenlijk los van alles wat ik doe, gewoon.”</i> (...) Wat trekt je daarin aan? <i>“Het eh, samenzijn met vrienden, gewoon lol hebben, vaak eh ’s avonds ook, niet dat we overdag eh bij iemand thuis gaan zitten praten ofzo, maar gewoon leuk ’s avonds even, eh, muziek luisteren of gewoon eh soms naar buiten nog, gewoon een beetje met elkaar hangen.”</i> (resp. 20, 8.44)</p>		

²⁰ Anders dan met elkaar naar huis fietsen en gezamenlijk naar Spinoza te Paard gaan.

Tabel 4 Sociale dominante kenmerken

Belevingswereld / rationaliteit / functionaliteit	Resp. cat. A	Resp. cat. B
Ik voel mij begrepen door / op mijn gemak bij mijn klasgenoten (zie hb-onderwijs)	1, 2, 3, 5, 10, 11, 12, 13, 16, 17	4, 6, 7, 8, 9, 14, 18, 19, 20
Ik trek mij af en toe terug om dingen te verwerken / beschouwen / ik heb behoefte aan ontspanning (alleen zijn)	2, 3, 5, 11, 15, 16	6, 9, 20
Bijzondere interesses (spanwijdte van energieopwekking, biologie, Chinees, duurzame energie, lezen van encyclopedieën, alle wetenschappelijke dingetjes, transhumanisme, Ted-Talks, verschillende wetenschappelijke onderwerpen in Spinoza te Paard, natuurkunde, National Geographic, documentaires)	1, 2, 5, 13, 15, 17	8, 18, 19
Ik filosofer, discussier regelmatig / graag	2, 5, 10, 11	9
Uitspraken m.b.t. functionaliteit, rationaliteit, nut	1, 2, 3, 5, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17	6, 7, 8, 9, 14, 18, 19, 20
Citaten		
<p><i>“Deze school vinden, denken ze dat hoogbegaafde leerlingen zijn ook meteen, eh, sociaal, eh, ja, sociaal minder. Dat eh, dat irriteert me best wel (...) mijn klas kijken ze dan aan van eh, daar heb je die nerds weer (...). Ze vinden mij, vinden ze anders dan de rest uit mijn klas. (...) Ze zeggen meteen van hoe kan jij in Leonardo zitten, ja maar, jij hoort toch gewoon in Mavo te zitten ofzo (...) omdat ik niet de uitstraling heb van een normaal kind uit, eh normaal kind, van iemand uit mijn, van een doorsnee kind uit mijn klas, laat ik zeggen. (...) Ik ben heel, ik ben heel goed in contact met de rest van de school.”</i> (resp. 4, 39.03)</p>		
<p><i>“Bent u toevallig gelovig?” (...) “Nou, ehm, ik ben tegen het Christendom, vooral tegen het eh, het Is, nee, hoe heet het nou ook alweer, ja, over Allah en zo, maar, ik ben neutraal met het Boeddhisme, en het prote, het eh protestante, dat klinkt me het meest aan, van er was wel iets, maar dat is er nu echt niet meer, en ik vind het een beetje raar, dat eh, waarom zou je een rib nodig hebben uit een mens die je al uit het niets hebt gemaakt. En hoe kan het dat er fossielen zijn van 460 miljoen jaar geleden als de mens één van de eerste dingen was van de aarde en dat was nog een paar duizend jaar geleden.”</i> (resp. 5, 43.24)</p>		
<p>Voel jij je anders dan anderen? <i>“Dat weet ik niet, ik weet niet hoe andere mensen zich voelen.”</i> (resp. 7, 41.22). Gesprekken: <i>“ik vind wel dat het een onderwerp moet hebben, ja. Ik wil eigenlijk niet mijn tijd verdoen aan iets wat nergens op slaat.”</i> Voorbeeld? <i>“Dat mensen het over een banaan gaan hebben of zoiets. Waarom is de banaan geel? I don’t care.”</i> (resp. 7, 42.01)</p>		
<p><i>“Ik heb een eigen geloof.”</i> Wat dan? <i>“Nou, dat de hersenen een computer is en vooral dat je er niks aan kan doen”.</i> Wat houdt dat dan verder in? <i>“Nou, dat alle dingen die je zelf denkt, dat het een beslissing is, dat het metingen zijn en dat je er, wel in kunt doen, maar je kunt ook niet zeggen van ‘ja m’n hersens zijn zo dus ik kon die beslissing niet zo nemen’, nee, want je kunt wel de metingen zo meten dat het in jouw voordeel is.”</i> (resp. 12, 36.14)</p>		
<p><i>“Maar ik mag er natuurlijk ook niet al te veel kritiek daarop leveren, want weet je, de eerste jagers, eh, de laatste jagers en verzamelaars hadden ook kritiek op de akkerbouw en eh, Griekse filosofen hadden ook op eh, de boekdrukkunst, dus eh, weet je, dat soort dingen, je moet ook openstaan voor veranderingen.”</i> (resp. 18, 23.20)</p>		

Tabel 5 Facebook

Facebook	Resp. cat. A	Resp. cat. B
Facebookprofiel	1, 3, 10, 13, 15, 16	4, 6, 7, 14, 18, 19, 20
(Zo goed als) elke dag / paar uur in de week actief op Facebook met sociale handelingen ²¹	3	4, 7, 14, 18, 19
Gebruikt chatfunctie	1, 3, 15	4, 7, 14, 19, 20
Ik nodig alleen bekenden uit / ik ben alleen verbonden met bekenden	1, 3, 10, 13, 15, 16	4, 7, 14, 18, 19, 20
Offline contact is belangrijker voor vriendschappen dan contact via Facebook	1, 2, 10, 11, 15, 16, 17	8, 9, 19
Contact onderhouden met mensen die ver(der) weg wonen	1, 3, 5, 15	7, 18, 19, 20
Online contact met klasgenoten via Facebook	1 (chat)	7 (met spec. vriend; games), 19 (2 ^e hulpmiddel)
Online contact met andere hoogbegaafden via Facebook	3 (chat), 15 (chat; heel weinig)	
Online contact met peergroep/vrienden, anders dan klasgenoten, via Facebook		4, 18, 19
Citaten		
<p>Geen contact met vrienden van de zwemclub op FB, want: <i>“die zijn op andere momenten online, daar kun je niet mee chatten.”</i> (7.14) <i>“Geen enorme nood, Facebook valt uit. Is hetzelfde als niet meer praten met een zachte g”</i> (resp. 1, 18.40)</p> <p>Over status updates: <i>“Wat we doen maken we wel naar elkaar duidelijk (...) Bijvoorbeeld wat ik nu doe. Of als er een wedstrijd is geweest, dan irriteer ik iedereen die bij het verliezende team hoort. Dat soort dingen. Daar kunnen we wel om lachen.”</i> (resp. 4, 16.36)</p> <p><i>“Facebook eh, connecties eh, online via via, heb ik niks mee, als eh, daarvan eh maak ik geen echte vrienden, meer eh, samen met je computer dan samen met je echte vrienden. Want eh, ik heb het ook meegemaakt, een paar maanden geleden, dat tienjarigen bij mij in de buurt nog, daar eh, de hele tijd op hun mobiel nog eh, op hun smartphone zelfs, die ouders zijn zo rijk, eh dat ze daar zo lang op zitten dat ze sociaal zelfs minder worden.”</i>(resp. 9, deel 2, 14.45)</p> <p><i>“Ik open het ook het liefst niet zo vaak, omdat als je Facebook open hebt kan het zien wat voor andere tabbladen je open hebt en je browser geschiedenis”</i> (28.37). (...) <i>“Big brother is watching you.”</i> (resp. 13, 29.40)</p> <p>Geen Facebookaccount: <i>“Ik denk niet dat ik echt redenen heb om er geen te hebben, ik heb er niet echt een reden gevonden om er wel één te hebben, want de meeste mensen die ik ken die zie ik toch wel bijna dagelijks en nouja, de andere mensen kan ik altijd mailen, of Skypen.”</i> (resp. 17, 11.22)</p>		

²¹ Posten/bekijken statusupdates, plaatsen/bekijken privé berichten of chats

Geen statusupdates: *“Nou, ik weet niet waarom iedereen zou willen weten wat ik precies op dat moment aan het doen ben.”* (13.07) (...) *“Er zijn natuurlijk wel dingen die iedereen boeien, maar er zijn ook dingen waar je over wil schrijven die misschien maar 1 of 2 personen, die maar begrijpen waar het over gaat. En dan heeft het voor de ander misschien niet heel veel zin om dat ook allemaal te lezen.”* (resp. 17, 45.20)

“Ik Facebook eigenlijk evenveel als dat ik tweet want, eh, alles dat ik tweet komt op Facebook terecht, maar ik gebruik als medium, om het te plaatsen, gebruik ik gewoon Twitter; heeft een veel makkelijkere interface ook, dus.” (resp. 18, 11.50)

“Toen ik nog op de basisschool zat heb ik Hyves gehad, daar was ik best wel intensief mee bezig. Toen vervolgens was Hyves uit, dus toen maakte ik Facebook aan. En toen vervolgens kwam ook nog Twitter, en nu ben ik een beetje zo van ja, weet je, als ik me ontzettend ga investeren in één van deze sociale platformen dan komt er over een paar jaar weer een nieuwe, dus ik zit nu ehm, ja, op Twitter als ik wil, op Facebook zit ik eigenlijk niet echt, maar dingen die ik Twitter komen ook op mijn Facebook terecht, dus dan ontstaan er soms gesprekken”. (resp. 18, 8.17)

“Ik zit wel op Facebook, maar ben niet heel actief met gewoon, statuses maken, reageren, liken, etcetera.” (resp. 19, 11.17)

Klasgenoten grotendeels op Facebook, wat doe je met hun op Facebook? *“Eh, soms vraag ik dingen, want bijvoorbeeld sommigen hebben Facebook op hun mobiel, en niet Skype en dan zijn ze weg en dan kan ik het wel gewoon vragen. Dus ik, soms chat ik met ze, maar vooral chat ik met ze gewoon op Skype. Dat doe ik vooral als ik gewoon echt chat. Dus, Facebook gebruik ik meer als een tweede hulpmiddel om dingen te vragen. In ieder geval voor mijn klas.”* (resp. 19, 20.04)

“Het enige verschil tussen Facebook en Skype is eigenlijk dat je op Facebook echt gewoon allemaal foto's kan plaatsen, statuses etcetera. Dus voor sommigen is dat wel zo. Voor mij, want ik gebruik die statuses niet, dus het is eigenlijk dus gewoon een tweede Skype voor als mensen niet online zijn op de echte Skype.” (resp. 19, 41.26)

Tabel 6 Sociaal netwerk op Facebook

Sociaal netwerk op Facebook	Resp. cat. A	Resp. cat. B
Sociaal netwerk op Facebook		
Online contact met klasgenoten via Facebook	1 (chat)	7 (met spec. vriend; games), 19 (2 ^e hulpmiddel)
Online contact met andere hoogbegaafden via Facebook	3 (chat), 15 (chat; heel weinig)	
Online contact met peergroep/vrienden, anders dan klasgenoten, via Facebook		4, 18, 19
Citaten		
<p>Verbonden op Facebook: <i>“met het merendeel van mijn klasgenoten, geloof ik.”</i> (23.42). Somt vervolgens een hele rij klasgenoten op, waarvan de meesten geen FB hebben. (...) <i>“Maar meestal chat ik niet echt met Facebook met mijn vrienden, alleen soms met [hb-schoolgenoot uit andere klas].”</i> (resp. 3, 24.40).</p> <p><i>“Vergeleken met mijn klasgenoten heb ik best wel veel vrienden (online)”</i> (resp. 4, 16.14)</p> <p><i>“Ik vin, ik vind het gewoon een naar idee dat sommige kinderen gewoon heel blij zijn, van ‘ik heb zoveel volgers en zoveel contact’. En dan heb ik altijd van: ‘ja, ken je ze dan allemaal? Nee?’ ”</i> (resp. 15, 49.41)</p> <p>Heb je veel vrienden op Facebook? <i>“Eh, ik zou het niet weten. Ik heb er waarschijnlijk onder gemiddeld, maar, weet je, meer dan dat een normaal mens aan echte vrienden heeft. Dusse, weet je, het is al teveel eigenlijk.”</i> Ken je ze wel allemaal? <i>“Ja, ik ken ze, ik heb ze allemaal een keer in het echte leven ontmoet.”</i> (resp. 18, 9.53)</p> <p><i>“Later ging ik er weer op, want er waren ook heel veel vrienden op Facebook.”</i> (11.35). (...) Zelf vrienden uitgenodigd? <i>“Eh, ja.”</i> Met wie verbonden? <i>“De hele klas behalve [resp. 11, 12, 17]’</i>. Want? <i>“Geen enkel idee, die hebben geen Facebook. Eh, tennisvrienden, vrienden van buiten, familie, kennissen, vrienden van Denemarken.”</i> (resp. 19, 11.50)</p>		

Tabel 7 Skype

Skype	Resp. cat. A	Resp. cat. B
Niet naar gebruik van Skype gevraagd, niet ter sprake gekomen	1, 2, 3	4
Gebruikt Skype	5, 11, 12, 13, 15, 16, 17	6, 7, 8, 14, 18, 19, 20
Liever Skype dan Facebook	11, 13, 16, 17	6, 7, 8, 14, 19
Skype; geen overbodige ballast	5, 16	6, 8, 17, 19, 20
Gebruikt Skype voor sociaal contact; om met elkaar te kunnen praten	5 (soms), 11, 12, 13, 15 (soms), 16, 17	8, 14, 18, 19, 20
Gebruikt Skype voor het bespreken van huiswerk, projecten e.d.	5, 11, 12, 15, 16, 17	8, 19
Gebruikt Skype om te kunnen gamen; de chatfunctie wordt gebruikt om over het spel te praten.	5, 13, 16	6, 7, 8, 14, 19, 20
Gebruikt Skype om afspraken te kunnen maken (om elkaar offline te zien)		14, 18, 20
Skype; niet iedereen kan meekijken / gericht contact / persoonlijk contact	11, 12, 13, 16, 17	8, 14
Citaten		
<p><i>“Skype, dat gebruik ik dan wel veel, maar dat is meer een chatprogramma.(...) Het handige daaraan is dat niet iedereen online dat kan zien. En dat dus, je zelf kan bekijken wie jouw eh, vrienden worden en niet.” (resp. 12, 11.21)</i></p> <p><i>“Omdat Skype alles-in-1 is voor mij, want mijn Facebook zit ook in mijn Skype, en met Skype kan ik vaak ook met mensen bellen. En ik vind sowieso de chats van Skype fijner, dat is ook een ding. Facebookchat heb je vaak nog dat het achterloopt en dat je opeens berichten ziet verschijnen die er eerst helemaal niet waren en dat heb je nooit met Skype eigenlijk.” (resp. 14, 12.31)</i></p> <p><i>“Als ik een project van school heb, bijvoorbeeld, dat doen we ook best wel vaak over Skype nog, ook omdat bijna onze hele klas heeft Skype, dus dat is praktisch, want de helft woont hier in Rijswijk en de helft woont aan de andere kant van Delft zeg maar, dus dan is het makkelijk om zo’n project over Skype te doen.” (resp. 14, 19.05)</i></p> <p><i>“Ja, ik gebruik Skype ook. Maar ehm, ik vind Skype, vind ik altijd dan maak je er meteen weer een soort toewijding van. Ik vind Skype doe ik alleen maar met mensen die ik echt aardig vind. Tenzij ik door een bepaalde sociale situatie gedwongen word om met mensen te Skypen, maar uit eigen beweging doe ik het alleen met mensen die ik echt aardig vind, want, eh, zodra je van chat overgaat naarre een videogesprek dan is er toch wel een bepaalde soort interactie waaraan je je moet toewijden. Je moet met diegene gaan praten alsof het een echte conversatie is.” (resp. 18, 16.01)</i></p> <p><i>“Ik heb maar een paar mensen op Skype dan die ‘t, want ik ga niet iedereen toevoegen als ik die niet geregeld zie ofzo. Ik vind het niet prettig als ik online ben en iemand wil mij even wat zeggen dat ik dan meteen gebeld word ofzo. Dan heb ik liever dat ik gewoon een paar mensen heb waarmee ik gewoon graag lange gesprekken heb ook en dat die mensen die me dan even wat willen vertellen me dan gewoon een Whatsapp of een berichtje sturen.” (resp. 20, 26.37)</i></p>		

Tabel 8 Online sociaal leven

Online sociaal leven	Resp. cat. A	Resp. cat. B
Offline contact is belangrijker voor vriendschappen online contact	1, 2, 7, 10, 11, 15, 16, 17	9, 19
Online sociaal leven (vooral) handig voor contact met degenen die ver weg wonen	1, 3, 5, 13, 15, 17	7, 9, 14, 18, 19, 20
Negatieve houding t.a.v. online sociaal leven	2, 10, 12, 15	9
Eenzaam indien geen online contact / zou het missen		4, 8, 18, 19, 20
Citaten		
<p>Zou je Skype missen? <i>“Ja, heel erg. Dan zie ik bijvoorbeeld mijn voetbalvrienden maar twee tot vier keer per week enne... en ja, ik heb gewoon minder contact.”</i> (...). Eenzaam? <i>“Ja, best wel.”</i> (resp 8, 13.41)</p> <p><i>“Ik vind zelfs dat de kans dat ik online actief ben dat vriendschappen juist slechter gaan worden. In het echte leven kan ik nog snel even praten, maar online kan het soms ook eh, misgaan qua misverstanden enzo. Gebeurde ook één keer bij me (zucht diep) liep eh, liep nipt goed af, eh, vanwege een tussenpersoon, want eh, die had toen, die had misverstand van de wereld afgeholpen enne, zo gebruik is online voor mij niks.”</i> (resp. 9, deel 2, 16.45)</p> <p>Veel online zijn: <i>“Dat vind ik alleen maar irritant, als mensen dat de hele tijd doen. Nou, omdat, ik heb soms ook vrienden die dan, dan zitten ze op hun mobiel zeg maar, terwijl ik erbij ben, terwijl we hebben afgesproken ofzo en dan heb ik echt zoiets van ‘ja, ik er nu toch ook dan, waarom zou je dan op je mobiel gaan zitten?’”</i> (resp. 11, 24.22)</p> <p><i>“Ik heb nooit echt de drang om mijn persoonlijk leven met iemand te delen, in iemands gezicht te duwen via Twitter ofzo”</i> (resp. 13, 20.19)</p> <p>Over anderen die veel online zijn: <i>“Dan vraag ik me eerst af ‘waar hebben ze al die tijd vandaan? Zitten ze, moeten ze nu eigenlijk niet huiswerk gaan maken?’ Enne dan ben ik meestal zo als ‘gaan ze ook een keer naar buiten?’ Daar kun je ook gewoon platformgames gaan spelen. Gewoon als er bijvoorbeeld een omgevallen boom in het bos is, ja daar kan je op gaan springen en dan, danne, zoals op een level gaan waar je de volgende sprong moet doen enzo.”</i> (resp. 15, 37.03)</p> <p>Online en offline: <i>“het is voor mij vooral één wereld. Want ik ga vooral om dus met mensen online, met de mensen die ik ook buiten ken, want het is eigenlijk gewoon chatten gewoon alsof ik echt tegen ze praat.”</i> (23.44) (...) <i>“Omdat ik dus namelijk vooral chat met de mensen die ik eigenlijk gewoon ken, dan is er niet echt een nut om je heel anders te gedragen.”</i> (resp. 19, 24.11)</p> <p>Brengt offline leven je meer? <i>“Ongeveer hetzelfde lijkt me, want online, nou online praat je meer en offline doe je meer, heb je meer interactie en volgens mij als je dat tegen elkaar opweegt is het volgens mij wel even.”</i> (resp. 19, 39.07)</p> <p>Online sociale media: <i>“ik vind het heel prettig dat het er is en ik vind het ook een geweldig iets vaak, maar soms heb ik wel zoiets bij mezelf van waarom sommige mensen zulke dingen doen, weet je, dat, ik vraag me af waarom zou je willen dat iemand dat weet of waarom zou je dat zeggen over iemand anders, zo groot.”</i> (resp. 20, 38.48)</p>		

7.2 Overzicht resultaten

Tabel 9 Overzicht resultaten

<i>Categorie A</i>	<i>Meer ri A dan B²²</i>	<i>Categorie A / B (zo goed als) gelijk²³</i>	<i>Meer ri. B dan A²⁴</i>	<i>Categorie B</i>
HB ONDERWIJS				
Op basisschool niet zo naar zijn zin; (A6-B2) werden gepest, voelden zich anders dan de anderen of voelden zich buitengesloten.	Voel me eindelijk begrepen (A2-B0)	Ik voel me begrepen door / op mijn gemak bij mijn klasgenoten (A10-B9)		
		Zelfde interesses, zelfde denken (A2-B2)		
SOCIAAL NETWERK; PEERGROUPS EN VRIENDEN				
Heeft geen vrienden bij uitoefenen sociale activiteiten (A2-B0)		Met peers / vrienden kunnen praten (A2-B2)		Onderneemt sociale activiteiten (A6-B8)
Spreekt met klasgenoten af na schooltijd – sociale doeleinden (A6-B2)		Zelfde interesses (A3-B2)		Spreekt af met niet hb-peergroup om ze te kunnen zien (vaker dan 1x p/m) (A0-B9)
Elkaar vertrouwen (A9-B4)				
Zou sociaal contact missen als ik mijn vrienden niet meer zou zien (A4-B1)				
Mee kunnen lachen, grappen maken, lol hebben (A5-B2)				

²² Verschil tussen de twee groepen $\geq 10\%$ en $< 20\%$

²³ Verschil tussen de twee groepen $< 10\%$

²⁴ Verschil tussen de twee groepen $\geq 10\%$ en $< 19\%$

SOCIALE KENMERKEN				
Ik trek mij af en toe terug / verwerken / beschouwen / behoefte aan alleen zijn (A6-B3)	Uitspraken m.b.t. functionaliteit, rationaliteit, nut (A11-B8)	Humor, elkaar plagen e.d. (A3-B3)	Even oppervlakkig praten is geen punt (A1-B2)	
Belevingswereld: interesse in wetenschappelijke onderwerpen (A6-B3)		Ik wil alles weten (divers palet aan onderwerpen) (A4-B3)	Oppervlakkig praten is vervelend, negeren van oppervlakkigheden (A2-B3)	
Ik filosofer, discussier regelmatig / graag (A4-B1)			Ik bekijk zaken vaak vanuit diverse invalshoeken (A3-B4)	
Is zich bewust van de (offline / online) omgeving en handelt daarnaar (A8-B2)			Online sociaal leven vooral handig voor degenen die ver weg wonen (A6-B6)	
Gebruikt Skype voor bespreken huiswerk e.d. (A6-B2)				
Belangrijk dat niet iedereen online mee kan kijken; voorkeur gericht contact; (A7-B3)				
Online gesprekken moeten wel nut hebben (A6-B3)				
FACEBOOK				
Geen FB profiel (A5-B2)		Ik wil niet posten en/of hoof geen updates te zien (A4-B3)	Facebookprofiel (A6-B7)	Zo goed als elke dag / enkele uren per week actief (A1-B5)
Wel profiel; zo goed als niet actief (A3-B0)		Contacten onderhouden met mensen ver(der) weg (A4-B4)	Nodig alleen bekenden uit / ben alleen verbonden met bekenden (A6-B6)	Gebruikt chat (A3-B5)

Offline contact belangrijker voor vriendschap dan FB (A7-B3)				Gebruikt statusupdates (A0-B(2-4))
				Af en toe anderen volgen (A1-B3)
				What's up? Ik wil het gewoon weten (A0-B2)
ONLINE SOCIAAL NETWERK				
		Via Facebook contact met klasgenoten (A3-B2)	Via Skype contact met klasgenoten (A7-B7)	Via Facebook contact met niet-hb peergroup (A0-B3)
		Geen online contact met peers (A2-B1)		Via Skype contact met niet-hb peergroup (A0-B5)
		Online contact met klasgenoten via andere online media dan FB en Skype (A5-B4)		Online contact met niet-hb peergroup via andere online media dan FB en Skype (A0-B4)
		Via Skype contact met <i>niet-belangrijkste (peer)group</i> (A3-B3)		Via Facebook contact met <i>niet-belangrijkste (peer)group</i> (A3-B5)
				Via Skype verbonden met niet klasgenoten (A3-B6)
SKYPE				
Gebruikt Skype voor huiswerk e.d. (A6-B2)		Gebruikt Skype voor sociale doeleinden (A(5-7)-B5))	Gebruikt Skype (A7-B7)	Liever Skype dan Facebook (A3-B5)
Skype; niet iedereen kan meekijken / gericht contact / persoonlijk contact (A5-B2)		Start vanzelf op als de computer aangaat (handig) (A2-B2)		Geen overbodige ballast op Skype (A2-B5)
				Gebruikt Skype voor gamen (A3-B6)
				Gebruikt Skype om afspraken te maken om elkaar offline te zien (A0-B3)
ONLINE SOCIAAL LEVEN				

Offline contact belangrijker dan online (A8-B2)		Onderhoudt, ondersteunt vriendschappen (A2-B2)	Handig voor contact met mensen ver(der) weg (A6-B6)	Online leven is vooral een leven met games (A1-B4)
Negatieve houding t.a.v. online sociaal leven (A4-B1)			Functioneel om offline af te kunnen spreken (A1-B2)	Eenzaam indien geen online contact (A0-B5)